Numer 6. Lwów dnia 20. marca 1903. Rok II.

Biuro Redakcyi i Administ. ul. Kopernika 7 parter.

Przedpłata wynosi: kwartalnie K. 3·— półrocznie „ 5·— rocznie „ 10·—

Numer poszczególny kosztuje 1 koronę

OGŁOSZENIA.
1 str. 100 K. ½ str. 60 K. ¼ str. 35 K., ⅛ str. 20 K. 1/16 str. 12 K.

DOBROBYT

Ogłoszenia i przedpłatę przyjmują: we Lwowie: Administracya „Dobrobytu ul. Kopernika 7 i biuro Sokołowskiej Pasaż Hansmana; we Wiedniu: Haasenstein & Vogler (Otto Mass) Wahlfischgasse 10, — Rudolf Mosse Seilerstädte 2 A. Adolf Chulawski VI. Getreidemarkt 13.

Dwutygodnik ekonomiczno-społeczny.

Organ Związku Galicyjskich Kas Oszczędności

Pod redakcyą: J. K. Zielińskiego.

Banki i instytucye finansowe w roku 1901.

W roku ubiegłym umieściliśmy szereg artykułów, do których daty czerpaliśmy z wydanego przez dra Eugeniusza Łopuszańskiego sekretarza ministeryalnego — studyum p. t. Banki austryackie w roku 1900". Publikacya ta, w Austryi pierwsza tego rodzaju, słusznie uznaną została za pierwszy tom statystyki na polu bankowości, a autor przez jej wydanie zasłużył się nie mało dla historyi gospodarczej Austryi. To też z tem większem jeszcze uznaniem powitać należy wydany z niespodziewaną szybkością tom drugi tego dzieła p. t. „Banki austryackie w roku 1901", w którym autor z tąsamą skrzętnością, tąsamą chwalebną starannością i jasnością przedstawia stan, zakres działania i wyniki banków austryackich w roku 1901.

Rok ten, podobnie jak poprzedni, tak na polu polityki, jakoteż handlu i przemysłu był niepomyślnym. Depressya poszczególnych gałęzi przemysłu postąpiła naprzód, ograniczenie ruchu i wydalenie robotników w krajowych fabrykach były na porządku dziennym. Niski stan cen był powodem, iż rentowność poszczególnych przedsiębiorstw nawet przy większych obrotach okazała się niedostateczną. Skutki tych niepowodzeń na polu przemysłowem musiały się odbić ujemnie bezpośrednio i pośrednio na rezultatach przedsiębiorstw bankowych — bezpośrednio o tyle, iż np. działy towarowe banków wydały rezultaty ujemne, pośrednio przez to, że siła konsumcyjna szerokich mas ludności, a zatem i potrzeba kredytu ze strony handl i przemysłu się zmniejszyły — co znowu spowudowało obniżenie się stanu eskontu. Nie mogły óownież pozostać bez wpływu na bankowość aurtryacką, krachy banków w Niemczech, zastanoswienie wypłat przez liczne instytucye tamże, nieufność naszych sfer kapitalistycznych oceniających i bez tego szanse przedsiębiorstw przemysłowych zbyt pesymistycznie, na skutek wypadków w Niemczech, znacznie wzrosła i objawiła się w zniżce wartości efektów dywidendowych. Przykra sytuacya powstała naskutek tych i innych wypadków dla giełdy, utrudniła bankom interes emissyjny i komisyjny walorów przemysłowych i innych effektów. Zaniechanie zakładania nowych zakładów przemysłowych — rozszerzania istniejących, nieufność kapitału wobec targu akcyjnego, a w następstwie tego powszechna obfitość gotówki nadały rokowi 1901 pod względem finansowym charakterystyczne znamię, którem było potanienie pieniędzy w Austryi w tymże roku. Oficyalna stopa procentowa eskontu w banku austro-węgierskim wynosiła w roku 1901 przeciętnie 4.081%, na targu za pieniężnym 3—4%.

Część wolnych kapitałów skierowaną w obec tego została na targ lokacyjny, a przez wzmocnienie popytu na tym targu polepszył się interes w papierach lokacyjnych i umożliwił podjęcie interesu emisyjnego w wartościach według stałej stopy oprocentowanych. Część zaś dalsza tych kapitałów złożoną została w bankach, tak że suma wierzycieli i ogólna suma wkładek pieniężnych wynosiła w bankach austryackich z dniem 31. grudnia 1901 o 173 milionów koron a więc 11 procent więcej, aniżeli w roku 1900. Kapitały te szukając umieszczenia chwilowego, płynnego w eskoncie i reporcie, obniżały co raz bardziej stopę procentową od pożyczek. Spadająca stopa procentowa naturalnie musiała wpłynąć na pogorszenie się najważniejszej gałęzi interesów bankowych tj. eskontu i reportu. Wynik finansowy interesu eskontowego we wszystkich prawie bankach uległ pogorszeniu, o ile że ciągła zniżka stopy procentowej spowodowała także w tych instytucyach, których stan portfelu się powiększył — zmniejszenie się zysków. W ogóle wynosił stan portfelu z dniem 31. grudnia 1901 w banku austro-węgierskim, we wszystkich bankach akcyjnych oraz w krajowych bankach czeskim i galicyjskim 1118 milionów koron, a więc o 13 milionów koron mniej, niż w r. 1900, stan zaś reportu z wliczeniem zwykłego lombardu wynosił we wszystkich bankach akcyjnych ogółem 182 (33) milionów koron — był zatem o 15% niższy niż w roku 1901.

Co do interesów emisyjnych banków należy przedewszystkiem podnieść emissyę 250 milionów koron czteroprocentowej austryackiej renty koronowej, która przejętą została do przeprowadzenia przez grupę Rotszyldowską wspólnie z pocztową kasą oszczędności, przy częściowym współudziale banków anglo-austryackiego, Unionbanku, Wiedeńskiego Towarzystwa bankowego i Banku Krajów koronnych, a mianowicie, po cenie oznaczonej w kwocie 125 milionów koron, zaś w drugiej połowie w drodze akcyi. Z akcyi tej skorzystała wspomniana grupa jeszcze przed upływem roku 1901, odnośnie do 62½ miliona koron. Z dalszych emissyi należy wspomnieć emissyę przez grupę Rotszyldowską 17 milionów franków 4% pryorytetów Towarzystwa kolei południowych, oraz 6 milionów koron 4% priorytetów Busztyhradskiej kolei, wreszcie emissyę przez Unionbank 18 milio-

nów koron 4% priorytetów austryackiego Lloydu. Jako ważny wypadek na polu emissyjnem podnosi dr. Łopuszański utworzenie w połowie roku 1901 stałego syndykatu złożonego z Unionbanku we Wiedniu, węgierskiego Banku hypotecznego, oraz węgierskiego Banku rolniczego i rentowego z jednej strony a dwóch znacznych paryskich instytucyi finansowych a mianowicie Banque de Paris & Pays-Bas, oraz Societé Generale pour favoriser le developpement du commerce et de l' industrie en France z drugiej strony — syndykatu, który przejął nową emissyę akcyi banku hipotecznego węgierskiego a ponadto postawił sobie zadanie poparcia odsprzedaży we Francyi walorów węgierskich, a w szczególności listów zastawnych i obligacyi komunalnych. Jak autor zaznacza owo kreowanie specyalnego stałego łącznika z targiem francuskim, który ostatnimi czasy austryackiemi i węgierskiemi papierami wartościowymi specyalnie się interesuje, — ma dla obrotu kredytowego i pieniężnego monarchii austro-węgierskiej poważne znaczenie.

Natomiast na targu emissyi przemysłowych wartości panował w omawianym roku spokój nie zakłócony ani jedną nawet emissyą.

Pocieszającem jednak jest, że pomimo sytuacyi niezachęcającej do zakładania nowych banków oraz przeprowadzania zmian w istniejących — można i w tym okresie skonstatować mały wprawdzie, lecz przecie widoczny postęp w austryackiej bankowości. Liczba istniejących banków akcyjnych powiększyła się o Bank centralny niemieckich kas oszczędności w Pradze (kapitał akcyjny 2 miliony koron), który, jak dotąd, zajmuje się kredytem kommunalnym, oraz z dniem 1. października 1901 o Gorycki Bank ludowy (kapitał akcyjny 200.000 koron) mający służyć celem ułatwienia kredytu włoskim chłopom i rzemieślnikom. W stadyum założenia znajduje się Banca Comerziale Ragusa w Raguzie, która po wypłaceniu statutowego kapitałału akcyjnego w kwocie 200.000 koron na walnem zgromadzeniu dnia 8. lutego 1902 ukonstytuowaną została. Nadto przybył bankom krajowym w roku 1901 jeden zakład emitujący listy zastawne, o ile że Tyrolski krajowy zakład hipoteczny w Insbrucku w dniu 1. stycznia 1901 rozpoczął swoje czynności. Dnia 24. września 1901 uchwalił sejm hrabstwa Gorycyi i Gradyski utworzenie krajowego zakładu hipotycznego z siedzibą w Gorycyi. Statut zakładu tego otrzymał sankcyę cesarską w dniu 2. listopada 1902.

Najważniejszą zmianą w stanie dotychczasowych banków w roku 1901, było podwyższenie kapitału akcyjnego dolnoaustryackiego Towarzystwa eskontowego z 19.6 na 60 milionów koron, celem faktycznego połączenia tej instytucyi z czeskim bankiem eskontowym w Pradze. Przez tą transakcyę powiększył się zakres działania dolnoaustryackiego Towarzystwa eskontowego bardzo znacznie, o ile że towarzystwo to przejęło część interesów a w szczególności znaczny interes wiedeński Czeskiego banku eskontowego i weszło w ściślejsze ztosunki do miarodajnych przedsiębiorsw austryackiego przemysłu górniczego.

Wyniki statystyki bankowej przedstawiają się według tabel i liczb przez dra Łopuszańskiego zestawionych w sposób następujący:

Dnia 31. grudnia 1901 istniało w Austryi 41 banków akcyjnych a mianowicie: bank austro-węgierski, 16 banków akcyjnych we Wiedniu i 24 banków akcyjnych w krajach koronnych, a nadto 16 banków krajowych, razem zatem 57 instytucyi bankowych. Wpłacony kapitał akcyjny wszystkich wynosił (zauważa się, iż o ile wyraźnie nie jest zastrzeżone, cyfry i uwagi przytoczone nie odnoszą się do banku austro-węgierskiego. który tu wyłączamy) w roku 1901 608.599 (+48.900 niż w roku 1900) milionów koron, kapitał zakładowy obu banków krajowych, nieograniczających się jedynie do pożyczek hipotecznych tj. banków krajowych galicyjskiego i czeskiego 13.450 milionów koron. Rezerwy własne wszystkich austryackich banków dosięgły sumy 231.709 milionów koron, z czego przypada na banki akcyjne 207.630 (+6.242) mil. koron, zaś na banki krajowe 24.079 (+1.278) mil. koron. Stosunkowy wzrost procentowy rezerw własnych do kapitału akcyjnego był jeszcze różnorodniejszy niż w roku 1901 obracając się między dwiema znacznie od siebie oddalonymi cyframi tj. 28% w Austryack. Towarzystwie kredytowym ziemskiem, a 1% w Zakładzie kredytowym dla przedsiębiorst w ruchu, w Czeskim Banku przemysłowym i w Berneńskim banku kredytowym dla handlu i przemysłu Zyski wszystkich banków akcyjnych wynosiły 57.360 milionów koron, banków krajowych 1.601 milionów koron. Własny majątek wszystkich banków austryackich składający się z kapitału akcyjnego względnie zakładowego, z rezerw i zysków wynosił 912.719 milionów koron. Główna suma bilansowa wszystkich banków akcyjnych wynosiła kwotę 3567.844 (+212.041) milionów koron, banków krajowych 1684.721 (+87.165) milionów koron. Suma zaś główna bilansowa wszystkich banków austryackich z włączeniem banku austro-węgierskiego kwotę 7603.462 (+381.560) milionów koron, z czego na bank austro-węgierski przypada 2350.887 milionów koron. Odliczywszy tu i ówdzie zarachowane pozycye przejściowe, kaucye, depozyta w ścisłem słowa tego znaczeniu, można przyjąć, iż ogólny obrot kapitałów w bankach wynosił w roku 1901 okrągło 7 miliardów koron.

Suma przychodów (z wyłączeniem przeniesienia zysku) we wszystkich bankach akcyjnych w roku 1901 zmniejszyła się w stosunku do roku 1900 o 3.835 milionów koron tj. do kwoty 126.872 milionów koron; ogólna kwota wydatków powiększyła się o 1.108 milionów koron do sumy 75.886 milionów koron.

Z rozporządzalnych kwot czystego zysku z wliczeniem przeniesień zysku z roku 1900, wynoszących 57.510 milionów koron, z czego na banki po za Wiedniem przypada 12.338 milionów koron, zaś na wiedeńskie banki akcyjne 45.172 milionów koron.

Zużyto w roku 1901:

	we wiedeńskich bankach akcyjnych	w bankach po za Wiedniem
	w procentach	
na dotacyę rezerw . . .	8·6	10·4
„ inne dotacye	0·9	4·0
„ tantyemy	4.0	6·3
„ dywidendy	76·3	64·5
„ przeniesienie zysku .	10·2	14·8

Dywidendy rozdzielone wynosiły 42.439 (w roku 1901 45,228) milionów koron. Włącznie z bankiem austro-węgierskim wynosiły dywidendy wypłacone akcyonoryuszom wszystkich austryackich akcyjnych banków łączną kwotę 52.779 milionów koron. Ogólny czysty zysk, wynoszący

63.686 milionów koron, oznacza oprocentowanie kapitału akcyjnego na 7.8 (— 1.5) procent. W porównaniu z rokiem 1900 płaciły dwa banki, morawski bank eskontowy i bukowiński zakład kredytowy ziemski nieco wyższą, 14 banków równą a reszta niższą dywidendę. Najwyższą dywidendę $19^{1}/_{5}\%$ — płacił zakład kredytowy ziemski, najniższą 1% Berneński Bank kredytowy dla handlu i przemysłu. Rentowność akcyi wobec kursu z 31. grudnia objawia się w granicach między 6.84% a 3.23% kursu giełdowego. W przeciwieństwie do zmniejszającej się rentowności interesów banków akcyjnych osiągnęły banki krajowe przez polepszenie się warunków dla emissyi ich listów zastawnych i obligacyi bankowych, zadowalniające rezultaty. Przy stanie przychodów wynoszącym 56.151 (w r. 1901 52.153) milonów koron, a stanie wydatków wynoszącym 54.556 milionów koron, zarezerwowany został czysty zysk w tych bankach 1.594 (w r. 1900 = 0.779) milionów koron.

Ogólna kwota wszystkich emissyi w roku 1901 a mianowicie banku austro-węgierskiego, innych banków akcyjnych, banków krajowych oraz hipotecznych nieakcyjnych wynosiła 2445.232 (+ 73.272) milionów koron z czego na listy zastawne drzypada 1835.631 (+24.694) milionów koron, na obligacye komunalne 444.790 (+40.919) milionów koron a na obligacye kolejowe 96.594 (+2.529) milionów koron.

Oto daty najważniejsze statystyki bankowej za rok 1901 nie wyczerpują one bogatego materyału monografii dra Łopuszańskiego, szczupłość jednak miejsca zmusiły nas do ograniczenia się do tych kilku uwag, które bądź co bądź dają obraz bankowości austryackiej w omawianym roku.

Ruch wkładek

w Związkowych kasach oszczędności za miesiąc luty 1903.

		Stan kapitału wkładkowego z dniem 31/1 1902		W ciągu miesiąca listopada: wynosiły wkładki			W ciągu miesiąca listopada: wypłacono			Różnica		Stan kapitału władkowego z dniem 28/2 1903	
		K.	h.	od stron	K.	h.	stronom	K.	h.	K.	h.	K.	h.
Bochnia	m	2,427.355	91	197	99.142	74	189	77.631	91	+ 21 510	83	2,448.866	74
Bochnia	p	1,935.573	44	147	90.390	65	72	42.661	13	+ 46.729	52	1,983.302	96
Bohorodczany	p	172.012	21	82	20.366	97	54	10.072	76	+ 10.294	21	182.[illegible]	42
Brzeżany	p	724.614	43	62	32.667	48	48	19.021	02	+ 13.646	46	738.[illegible]60	89
Buczacz	p	468.236	32	55	28.750	97	46	10.556	64	+ 18.194	33	486.430	65
Dobromil	p	—	—	—	13.998	04	—	4.256	03	+ 9.742	01	—	—
*Dolina	p	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Drohobycz	m	1,149.563	58	90	33.558	81	89	22.285	71	+ 11.273	10	1,160.836	68
*Gorlice	p	—	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jarosław	m	1,434.697	15	—	91.790	40	—	35.394	83	+ 56.395	—	1,491.092	72
Kałusz	p	723.993	84	112	40.660	02	90	32.210	29	+ 8.449	73	732.443	57
Kołomyja	m	3,802.431	94	344	133.558	04	354	107.464	75	+ 26.093	29	3,828.525	23
Kraków	m	29,569.040	83	3031	768.718	96	2268	647.113	70	+ 121.605	26	29,690.646	09
Kraków	p	15,593.220	22	—	748.513	83	—	365.372	81	+ 383.141	02	15,976.361	24
Lwów	4%	50,090.224	07	22	10.192	35	1946	799.151	48	— 788.959	13	49,301.264	94
Lwów	$3^{3}/_{4}\%$	19,443.937	51	7715	2,917.745	30	4231	1,375.513	07	+1,542.232	23	20,986.169	74
Myslenice	p	1,035.700	55	—	37.381	77	—	24.210	09	+ 13.171	68	1,048.872	23
Podgórze	m	1,972,310	56	138	27.868	92	143	43.048	79	— 15.179	87	1,957.130	69
Sambor	m	4,751 351	16	437	196.580	76	327	131.066	71	+ 65.514	05	4,816.865	21
*Sniatyn	p	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—
Sokal	m	659.483	96	99	41.510	04	77	21.053	77	+ 20.456	27	679.940	23
Stryj	m	1,506.528	86	182	55.666	54	124	41.539	58	+ 14.126	96	1,520.655	82
Tarnopol	m	5,440.664	31	878	331.293	92	675	190.375	—	+ 140.918	92	5,581.583	23
Trembowla	p	624.659	76	98	17.933	12	67	11.427	68	+ 6.505	44	631.165	20
Tarnobrzeg	p	636.406	95	49	116.949	35	33	16.906	12	+ 100.043	23	736.450	18
*Wieliczka	p	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—
Wadowice	p	4,003.449	49	259	109.140	90	221	84.363	78	+ 24.777	12	4,028.226	61

*) Wykazu do chwili zamknięcia numeru nie otrzymaliśmy.

Run na Czeską Kasę oszczędności.

Czeska Kasa oszczędności (Boehmische Sparkasse) w Pradze, założona w roku 1825 i mająca zarząd wyłącznie niemiecki, jest od tygodni widownią masowego wycofywania wkładek. Nie poruszaliśmy tej sprawy ani nie zajmowaliśmy wobec niej w ostatnim numerze żadnego stanowiska, gdyż sądziliśmy, że panika wywołana wśród klientów tej kasy wskutek pogłosek o złym stanie tej instytucyi, nie potrwa długo. Chcieliśmy również wyczekać wyjaśnienia istotnych powodów runu i prawdziwości owych pogłosek.

Dziś zdaje się być rzeczą zupełnie pewną, że run na tę kasę był owocem zorganizowanej i doskonale przygotowanej akcyi pewnych żywiołów czeskiej narodowości, dla których solą w oku była Boemische Sparkasse, znajdująca się w rękach niemieckich i po-

pierająca niemieczyznę w Czechach. mimo że zyski tej Kasy pochodzą także z oszczędności czeskich.

Że klientela tej Kasy o los swych oszczędności nie potrzebuje się obawiać, jest rzeczą pewną. Wszak czeska Kasa rozporządza w funduszu obrotowym efektami w sumie 43½ mil. koron i posiada rezerwy w papierach pupilarnych na sumę 38 mil. koron. i posiada rezerwy w papierach pupilarnych na sumę 38 mil. koron. Przy takich zasobach nawet znaczne straty, gdyby istotnie gdzie były, bezpieczeństwa wkładek naruszyć nie mogą.

Jako zupełnie bezstronni obserwatorowie nie możemy zataić głębokiego ubolewania, że są w Czechach żywioły, które wnoszą zarzewie walki narodowościowej w dziedzinę, która od niej powinna być i była dotąd wolną, oraz że używają w tej walce środków etycznie i ekonomicznie potępienia godnych. Niemoralnem bowiem jest podkopywać egzystencyę przeciwnika rozsiewaniem fałszywych o nim wiadomości, tak jak w wysokim stopniu jest nieekonomicznie szerokie warstwy oszczędzającej ludności wypłaszać z instytucyi, umożliwiających i zapewniających zupełnie bezpieczną lokacyę oszczędzonego grosza.

Organizatorowie runu nie znają psychologii tłumu oszczędzającego i nie liczyli się z faktem, że żywioł ten jest tak tkliwy na pewność grosza w pocie czoła zapracowonego, iż wypłoszony z jednej instytucyi niepokojem o jej wypłacalność, nie idzie do drugiej, nawet dla szowinizmu narodowego. I istotnie donoszą, że oszczędności, wycofane z Boemische Sparkasse nie płyną wcale, jak to może było przewidywane — do czeskich kas oszczędności, lecz wędrują do ponczoch z ogromnym uszczerbkiem dla gospodarstwa społecznego.

Nie idzie zatem, aby Boemische Sparkasse wolną była od wszelkiego zarzutu. Instytucye finansowe powinny stać po za areną walk narodowościowych i partyjnych a przedewszystkiem odnosi się ta zasada do kas oszczędności, jako zakładów o wybitnie humanitarnym i społecznem znaczeniu Boemische Sparkasse, popierając prowokacyjnie niemczyznę w Czechach, siała wiatr i obecnie zbiera burzę.

Orzeczenia Trybunału Administracyjnego w sprawach podatkowych.

Nadwyżki bilansowe

do §. 93 ust. i art. 14, 16, i 20 rozp. wyk.

16. Dla wymiaru podatku zarobkowego obojętnem jest, z jakiego tytułu pochodzą nadwyżki bilansowe, wszystkie zatem bilansowe przychody (z wyjątkiem wyliczonych w §. 95) a nie tylko nadwyżki uzyskane z właściwego prowadzenia przedsiębiorstwa – muszą być uwzględnione przy obliczeniu podstawy podatkowej.

(Orz. z 13 czerwca 1900 L. 4264 B. Nr. 14323).

17. Stanowczym dla wymiaru podatku zarobkowego według II rozdziału ustawy jest czysty zysk, o ile tenże objawia się we faktycznych nadwyżkach bilansowych w roku ubiegłym, według zasad należytego bilansowania skonstatowanych — nie zaś o ile przedstawia się na zasadzie niezgodnego z tem odmiennego książkowania przez stronę opodatkowaniu podlegającą.

Jeżeli strona w czasie postępowania przed władzami wyższymi naprowadzi okoliczności. któreby uzasadniały wątpliwości w tym kierunku, czy zawarta w zamknięciach rachunkowych pozycya wydatków zgadza się z rzeczywistymi wydatkami, zobowiązaną jest władza podatkowa po myśli przepisów §. 110 ustęp ostatni i §. 111 stwierdzić i uwzględnić przy wymiarze tylko rzeczywiste wydatki.

Orz. z 3. kwietnia 1901 L. 2577 B. Nr. 228, z dnia 11. listopada 1901. L. 7441.

18. Przez „bilansowe nadwyżki“ należy rozumieć jedynie nadwyżki bilansowe samego przedsiębiorstwa, nie zaś nadwyżki, które osoba opadatkowana uzyskała na zasadzie swych czynności, leżących po za zakresem tego przedsiębiorstwa.

Podlegający opodatkowaniu czysty zysk z przedsiebiorstwa, nie może być identyfikowany wyłącznie z wykazanymi nadwyżkami bilansowymi, o ile że po myśli ustawy ma byc skonstatowany czysty zysk a ustawa substytuje w miejsce czystego zysku nadwyżki bilansowe jedynie o tyle, o ile też rzeczywiście odpowiadają czystemu zyskowi.

Przy zbadaniu podstawy podatkowej rozstrzygającymi są istota faktyczna i prawna poszczególnych pozycyi przychodów a nie wyłącznie forma ich traktowania w zamknięciach rachunkowych.

Orz. z 11-go kwietnia 1901 L. 2617 B. Nr. 243.

19. Bilansowe nadwyżki stanowią jedynie punkt wyjścia dla wymiaru.

Wyliczenie w §§. 94 i 95 kategoryi dochodów i rozchódów, które mają być bezwarunkowo wliczone w podstawę podatkową, względni od niej odliczone nie jest wyczerpującem.

Przy zestawianiu podstawy opodatkowania należy wszelkie w §§. 94 i 95 nie wyliczone pozycye dochodów i wydatków ocenić ze stanowiska ogólnego a mianowicie czy one ze względu na swoją istotę i naturę po myśli §. 92 ust. wpływają na podstawę podatkową tj. na czysty zysk z przedsiębiorstwa, podlegającego opodatkowaniu, czy więc są częściami składowymi owego czystego zysku, czyli też nie

Orz. z 4. lipca 1901 L. 4636, 4634, 4632 i 4633 B. Nr. 407 do 411. — Orz. z 11. listopada 1901 L. 7441.

Ocenienle poszczególnych pozycyi dochodów.

20. Odsetki od efektów kaucyjnych złożonych na zasadzie postanowień statutów muszą być wliczone w podstawę opodatkowania.

Orz. z 13. Czerwca 1900 L. 4264 B. Nr. 14323.

21. Nadwyżka, jaką płacą odbiorcy akcyi emitowanych ponad ich wartość nominalną, a która wpływa do kasy spółki akcyjnej — nie może być wliczoną w podstawę opodatkowania, chociażby nawet umieszczoną została w rachunku zysków i strat i obróconą na dotacyę jakiegoś specyalnego funduszu rezerwowego, ponieważ nadwyżka taka nie stanowi przychodu z prowadzenia przedsiębiorstwa — lecz stanowi przyrost kapitału powstały równocześnie ze samym kapitałem zakładowym względnie, z kwotą, o jaką kapitał ten w danej chwili powiększony został.

22. Udział w innych przedsiębiorstwach przez nabycie ich akcyi nie jest ze stanowiska gospodarczego sprzeczny z prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Dywidendy przypadające na obce akcye, będące w posiadaniu przedsiębiorstwa — mają być wliczone w podstawę podatkową tego przedsiębiorstwa. Temu wliczeniu nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że dywidendy pochodzą z przychodów, które

przez inny przedmiot podatkowy już zostały opodatkowane.

Orz. z. 14 czerwca 1901 L. 4.719 B. Nr. 363.

23. Obojętną jest rzeczą dla ocenienia czystego, podatkowi podlegającego dochodu instytucyi kredytowej, pochodzącego z pośrednictwa w udzielaniu kredytu, czy odnośne przedsiębiorstwo któremu instytucya w drodze przyjęcia jego walorów udziela kredytu jest samo uwolnione od podatków, czy też zobowiązane do ich spłacania.

Wobec tego przychody takiej instytucyi kredytowej pochodzące z procentów od effektów (akcyi lub obligacyi pierwszeństwa) przedsiębiorstw, które jeszcze są wolne od podatków — nie mogą być wyłączone z podstawy opodatkowania. Tak samo nie można wyłączać takich odsetek z podstawy pogatkowej z tego tytułu, że przedsiębiorstwo wypłacające odnośne odsetki, od nich już podatek uiściło.

Orz. z. 3. października 1901 L. 7349 B. Nr. 478.

24. Jeżeli odsetki od pożyczki, udzielonej przez instytucyę kredytową krajowi, na zasadzie przywileju (ustawy osobistej owent. specyalnej) zostały uwolnione od podatku dochodowego, jako też od wszelkich podatków w miejsce podatku dochodowego wprowadzić się mających, natenczas odsetki te stanowiące część przychoda z przedsiębiorstwa są uwolnione nietylko od podatku rentowego lecz także i zarobkowego, według II. rozdz. ustawy i muszą być wyłączone z podlegających opodatkowaniu przychodów.

25. Przedawnione kupony nie stanowią pozycyi przychodów podlegającej opodatkowaniu, ponieważ nie stanowią części składowej czystego przychodu z przedsiębiorstwa, a przez opodatkowanie odnośnych kwot, nastąpiłoby dwukrotne nałożenie podatku na ten sam przedmiot, o ile że odnośna część zeszłorocznego czystego przychodu, przypadającego na wypłatę tych kuponów, przedawnionych już raz opodatkowaną została.

Orz. z. 4. lipca 1901 L. 4632 B. Nr. 410.

26. Zrealizowane (przekazane w kasach oszczędności ogólnemu funduszowi rezerwowemu) zyski na kursach papierów wartościowych, mają być wliczone w podstawę opodatkowania. Przyczem obojętnem jest, kiedy odnośne papiery wartościowe zostały nabyte, jakoteż czy podniesienia się kursów nastąpiło stopniowo w ciągu lat kilku a nie w okresie stanowczym według §. 12. ust. 1. dla wymiaru podatku.

Orz. z 18 listopada 1901. L. 8527.

Termina wypowiedzenia i zgaśnięcia traktatów handlowych.

Przemysłowa komisya centralna dla przygotowania traktatów handlowych ogłasza: W traktatach handlowych zawartych w roku 1891z Niemcami, Włochami, Szwajcaryą i Belgią, jakoteż w traktatach i konwencyach później zawartych z Rosyą, Serbią i Bułgaryą jako najwszcześniejszy tarmin ich rozwiązania oznaczony był dzień 31. grudnia 1903. Z tym dniem traktaty owe miały stracić swoją moc obowiązującą, jeżeli by przez jedną ze stron kontraktujących na dwanaście miesięcy wcześniej zostały wypowiedziane. Nastąpiło to tylko przy dwóch traktatach a mianowicie z początkiem roku 1903 Austro-Węgry wypowiedziały traktat Włochom a natomiast Bułgarya Austro-Węgrom, tak że z dniem 31. grudnia umówiono w odnośnych traktatach taryfy tracą moc obowiązującą. Co do pięciu dalszych wspomianych państw tj. Niemiec, Szwajcaryi, Belgii, Rosyi i Serbii mają zastosowanie od 1 stycznia 1903 zawarte w traktatach postanowienia ewentualne, według których traktaty te także po 31. grudnia 1903 pozostają w mocy a to na tak długo, aż jedna ze stron kontraktujących ich na rok wcześniej nie wypowie. Podobne postanowienie co do wypowiedzania o rok wcześniej, zawierają też traktaty z Danią, Grecyą, Wielką Brytanią, Niederlandami, Rumunią oraz ze Szwecyą i Norwegią, z tą jednak różnicą, iż wypowiedzenie to mogło nastąpić corocznie już w chwili zawarcia tych traktatów. W traktacie z Francyą przewidziane jest wypowiedzenie sześciomiesięczne. Ponieważ prócz Włoch i Bułgaryi żadne z pomienionych państw dotąd nie wypowiedziało traktatów, przeto obowiązujące obecnie i nowo wydać się mające taryfy autonomiczne odnośnych pańsw, nie mogą mieć wcześniej zastosowania do austryackich proweniencyi, jak w rok po nastąpić mającym wypowiedzeniu traktatów, co jednak może każdej chwili nastąpić. Jedynie czas trwania traktatów, handlowych z Hiszpanią, Turcyą i Stanami Zjednoczonymi nie jest zależnym od wypowiedzenia.

Położenie ekonomiczne w Królestwie Polskiem.

Rok 1902 należał jeszcze do okresu przesileniowego, który zaczął się w połowie r. 1899. Ale pojedyńcze pierwiastki zakończonej świeżo ery kalendarzowej różniły się jeszcze zasadniczo od charakterystyki lat poprzednich. Kryzys utracił swój ostry przebieg i nie miał więcej działania pogromu pustoszącego. Rynki handlowe i przemysłowe weszły w znak zastoju, tętno życia gospodarczego było słabe. lecz katastrofy ustały.

Warunki targów pieniężnych stanowiły nawet dodatnią cechę ogólnego położenia. Pieniądz, z początku płochliwy i skąpy, znalazł się znowu w obfitości, a lubo dalej stronił od ryzykownych lokat, szukał chętnie pomieszczenia w rentach, papierach hypotecznych, a nawet w pewnych walorach dywidendowych. Na obfitości gotowizny skorzystał i kredyt handlowy, który rozwijał się zupełnie swobodnie Aby scharakteryzować zasoby pieniężne rynku pieniężnego Król. Polskiego, dość poszukać wskazówek w bilansach banków akcyjnych. Wymowną pod tym względem wskazówką są wkłady. Za punkty porównawcze przyjmujemy sumy wkładów po 30 listopada lat: 1902, 1901, 1900 i 1899,

	30 listopada r. 1902.	r. 1901	r. 1900	r. 1899
	miliony rubli			
Bank Handlowy w Warszawie	17.4	16.6	12.9	10.8
Bank dyskontowy Warszawski	3.1	4.2	5.1	4.9
Bank Handlowy w Łodzi	7.3	8.	4.5	2.9

Wkłady więc od początku okresu przesileniowego, stopniowo się podnosiły z jednym tylko wyjątkiem. Wzrost wkładów stanowi wyraźny dowód zwiększenia się wolnej gotowizny.

Dla dalszej charakterystyki obrotów bankowych przytaczamy poniżej następujące zestawienie kilku pozycyj bilansowych tychże banków w czterech latach ostatnich:

	30 listopada r. 1902	r. 1901	r. 1900	r. 1899
	tysiące rubli			
Bank handlowy w Warszawie				
Kasa i rachunki przekazowe	2,306	1,871	2,342	2,205
Skup weksli	20,968	22,698	17,940	17,152
Pożyczki na zastaw papierów	10,968	9,654	9,619	9,118
Papiery publiczne własne	7,531	7,343	7,264	7,110
Weksle redyskontowane	803	1,156	678	955
Bank Dyskontowy Warszawski				
Kasa i rachunki przekazowe	1,055	915	676	692
Skup weksli	5,649	6,284	6,122	8,328
Pożyczki na zastaw papierów	1,314	1,355	1,659	1,997
Papiery publiczne własne	4,102	2,493	2,256	2,458
Weksle redyskontowane	968	957	2,165	999
Bank Handlowy w Łodzi				
Kasa i rachunki przekazowe	689	537	881	696
Skup weksli	10,705	9,287	9,408	9,462
Pożyczki na zastaw papierów	1,073	1,123	1,210	1,020
Papiery publiczne własne	2,762	2,598	2,251	2,251
Weksle redyskontowane	1,150	1,562	2,144	1,692

Kursy papierów procentowych w ciągu roku ostatniego dość znacznie zyskały. Listy Ziemskie $4^1/_2$% podniosły się z $97^3/_4$ na 98.65, a 4% z 87.30 na 91. Listy m. Warszawy 5% z kursu 98,50 podniosły się na 100.40, $4^1/_2$% zaś z 91.50 na 93.50.

Są to zwyżki dość pokaźne. Równocześnie polepszyły się kursy papierów państwowych. Renta 4%, notowana w latach 1900 i 1901 po 96, stale się podnosiła aż do poziomu 98. Kursy papierów rosyjskich na rynkach zagranicznych także ujawniły wzrost wartości; np, 4% Obligacye konsolidowane, które w r. 1900 stały $97^1/_2$, obecnie notowane są 103.

Nawet rynek akcyjny doznał znacznego polepszenia, które dokonywało się stopniowo po uprzednich spustoszeniach. Przedewszystkiem akcye bankowe wydatnie się poprawiły. Za akcye: Banku Handlowego płacono 381 (wobec 330 w r. 1901), Banku Dyskontowego 415 (wobec 350). Łódzkiego Banku Handlowego 400 (wobec 335).

Poniżej przytaczamy porównanie kursów akcyi przemysłowych w końcu dwóch lat ubiegłych:

	Koniec roku 1902	1901	Różnica
Lilpop-Rau	1,750	1,415	+ 335
Zakłady Ostrowieckie	850	1,000	— 150
Warsz. Tow. kopalni węgla	850	750	+ 100
Rudzki i Sp.	750	580	+ 170
Starachowice	145	140	+ 5
„Wulkan“	1,025	825	+ 200
Zawiercie	370	345	+ 25
Putilowskie	75.50	52.50	+ 23

Stopy procentowe na rynkach pieniężnych były niskie. Dyskonto prywatne w Berlinie, gdzie pieniądz jest zwykle najtańszy, spadło na $2^1/_4$. Dyskonto urzędowe banków centralnych stanęło w końcu roku w Berlinie i Londynie na poziomie 4%, a w Paryżu i Brukseli na 3%. Urzędowa stopa rosyjskiego Banku państwa czyni $4^1/_2$%.

Bibliografia.

Bilans Handlowy Królestwa Polskiego. *Opracował Władysław Żukowski, przy współpracownictwie pp. Chruszczyńskiego i Czerniawskiego.* Warszawa nakładem „Słowa“ 1902.

Ukazał się II-gi zeszyt „Bilansu handlowego Królestwa Polskiego“, obejmujący artykuły spożywcze i napoje. Z niezmiernie ważnej tej pracy widzimy, że Królestwo Polskie dopłaca do swej konsumcyi bardzo poważne sumy i że nie zaspakaja potrzeb ludności nawet takiemi artykułami, które w kraju mogłyby być produkowane po nad normę potrzeb ludności. — Do takich artykułów należy przedewszystkiem inwentarz żywy. Tylko handel końmi i ptactwem żywem daje poważne zyski. Natomiast przywóz bydła i nierogacizny z Cesarstwa przewyższa wywóz z Królestwa, tak że dopłaca się rocznie 6 mil. za bydło rogate i za nierogaciznę do 1 mil. rubli. — Nadmienić wypada, że przewóz wołów z Cesarstwa od r. 1876, a więc w ciągu lat dwudziestu, podwoił się, dosięgając w r. 1897 114,639 sztuk. Wywóz koni za granicę przewyższa przywóz z zagranicy i z Cesarstwa, dając od 2—3 mil. rubli czystego zysku rocznie. Ptactwo żywe (przeważnie gęsi) stanowi poważne źródło zysków dla kraju. Wywozi się bowiem *do 3 mil. sztuk rocznie*, zyskując na czysto do 3 mil. rubli (w r. 1897—4.6.). — Obroty mięsem układają się dotychczas na niekorzyść Królestwa. Jednak handel mięsem, przewożonem w pociągach pospiesznych, przy odpowiedniem zorganizowaniu tego handlu, oraz przy założeniu rzeźni centralnej w Warszawie mógłby dać krajowi znaczne korzyści. Dotychczas jednak dopłaca się do 300.000 rub. rocznie.

O ile niekorzystnie wypada handel nierogacizną, o tyle znów zyskuje się na handlu wieprzowiną. Wywozi się znaczne ilości mięsa wieprzowego za granicę, oraz wędliny do Cesarstwa.

Do dziedzin dotychczas niewyzyskanych należy hodowla ryb, która ma zupełnie dobre warunki naturalne dla swego rozwoju, a jednak przewyżka przywozu ryb świeżych nad wywozem wynosi przeciętnie do 700 tys. pudów rocznie, wartości przeszło 5 i pół mil. rubli. Cyfra ta dostateczne mówi o konieczności jakiejś akcyi na szeroką skalę dla poprawy krajowego gospodarstwa rybnego.

Drugą niemniej zaniedbaną gałęzią gospodarstwa wiejskiego jest owocarstwo. Samych jabłek przewozi się rocznie za prawie 100.000 rub. W ogóle zaś za owoce dopłaca się 2—2.2 mil. rubli. Znaczna część tej sumy przypada na owoce, których kraj ze względu na warunki klimatyczne produkować nie może. Niemniej jednak przy lepszym stanie krajowego owocarstwa możnaby uniknąć przywozu owoców zwyczajnych i częściowo przynajmniej kompensować wywozem owoców krajowych 2-milionową opłatę na rzecz Cesarstwa i zagranicy.

Jaja, jak i drób, dają do 3 milionów rubli czystego zysku. Należałoby więc zwrócić baczniejszą uwagę na tę gałęź gospodarstwa wiejskiego oraz na uporządkowanie handlu jajami, który dotychczas znajduje się w rękach drobnych przekupniów.

Nabiał pod wszyskiemi postaciami daje Królestwu około 300 tys. rubli na czysto. W porównaniu z odpowiedniemi cyframi handlu nabiałem w Danii, Szwecyi i Finlandyi, cyfra ta jest nie-

zmiernie niska i dostatecznie wskazuje zaniedbanie gospodarstwa mlecznego.

Tak samo pewien czysty zysk Królestwo osiąga z obrotów warzywami i jarzynami (kapusta, ogórki, cebula, buraki) — około 500,000 rb. przeciętnowo. Rok 1897 wyjątkowo dał prawie 1.5 mil. rub. czystego zysku.

Przemysł cukrowy daje przewyżkę wartości wywozu nad przywozem, wahającą się od 8—7.5 mil. rubli. Od pewnego czasu zmniejszył się wywóz cukru do Cesarstwa, w skutek rozwoju rafineryj rosyjskich; natomiast rozwija się wywóz za granicę, który nie istniał niemal przed 20 laty. Wywozi się kryształ i mączkę do Anglii i od r. 1895 do Finlandyi via Gdańsk i Libawa; rafinadę do Persyi (via Baku) i do Filandyi. Rozpatrując wywóz za okres lat 1894—97, oraz z przed laty 20-u (1874—76, spostrzegamy pewną stałość wartości wywozu. Królestwo Polskie pozbawione jest soli (nie licząc warzelni w Ciechocinku, które dostarczają do 174 tys. pud. rocznie). Konsumcya tego artykułu dosięga 8 mil. p. rocznie. To też płaci się 2.6 mil. rub. za sól z Wieliczki i z Cesarstwa. Bilans wykazuje doniosłość dla Królestwa odnalezienia własnych kopalń lub warzelni soli. Ostatnie jednak badania wykazały, że Królestwo soli zupełnie nie posiada. Wobec tego można tylko myśleć o zniżeniu cła na sól wielicką i obniżenie taryfy za przewóz soli rosyjskiej.

Tytuń pod wszelkiemi postaciami, stanowi poważną rubrykę w bilansie handlowym Królestwa Polskiego, które „puszcza z dymem“ do 20 mil. rub. rocznie; przytem zaznaczyć należy fakt silnego wzrostu tego bądź co bądź nieprodukcyjnego wydatku w porównaniu z przed 20-laty.

Do tej samej kategoryi nieprodukcyjnych i nawet szkodliwych wydatków, należy zaliczyć wydatki na spirytus. Za 4 miliony wiader spirytusu, sprzedawanych przez składy monopolowe, ludność Królestwa płaci około 30 mil. rub. rocznie. Obroty handlowe spirytusem układają się na pewnną, aczkolwiek wciąż malejącą korzyść dla Królestwa, a to w skutek upadku niemal zupełnego wywozu za granicę i silnego upadku eksportu do Cesarstwa. Gorzelnictwo płacąc droższy fracht, położone jest odnośnie do głównych rynków zbytu mniej korzystnie, niż gorzelnictwo gub. nadbałtyckich, północno- i południowo-zachodnich.

Agitacya w kierunku wstrzemięźliwości w paleniu i konsumcyi spirytusu mogłaby w pewnym stopniu zmniejszyć cyfry tych dwóch pozycyi naszego bilansu handlowego. Pozostałe artykuły spożywcze, jak herbata, kakao, trunki (wino, piwo, likiery, koniak i t. p.), drożdże, delikatesy i korzenie przywozi się w ilościach, przewyższających wywóz tych artykułów. Wyjątkowo tylko ocet wykazuje pewną przewyżkę wywozu nad przywozem.

Reasumując rezultaty stosunków handlowych Królestwa z Cesarstwem i zagranicą, otrzymujemy następujące cyfry: Wartość wywozu z Królestwa do Cesarstwa wynosi w r. 1897—10,206,900 rub.; wartość przywozu z Cesarstwa — 47,228,100 rub. W rezultacie Królestwo dopłaciło do swych obrotów artykułami spożywczemi z Cesarstwem 37,021.200 rubli.

W stosunkach z zagranicą wartość wywozu Królestwa wynosiła w tymże roku 21,102.500 rub., przywozu zaś — 10,198.250 rub.; Królestwo więc zyskało w handlu z zagranicą 10,103.800 rubli.

W ostatecznym więc rezultacie Królestwo dopłaciło w r. 1897 do artykułów spożywczych 26,180,000 rubli.

Nie przypisując cyfrom powyższym bezwzględnej ścisłości, „Bilans“ podkreśla dwa wnioski, podyktowane niejako przez te cyfry, a mianowicie: że po pierwsze, do spożycia naszego dopłaca się przeciętnowo około 25 mil. rub. rocznie, i po drugie, że suma ta z roku na rok zwiększa się.

Ścisłości bezwzględnej cyfrom „Bilansu“ przypisywać oczywiście nie można, gdyż z jednej strony dla wielu powodów natury techniczniej nie można było kusić się o nią, z drugiej zaś i cyfry, jakie widzimy w tablicach, zamieszczonych w tekście, oraz w trzech bilansach na końcu książki, niezawsze zgodne są z sobą. Niemniej jednak rozpatrywana przez nas praca daje przybliżony obraz stosunków handlowych z zagranicą i z Cesarstwem i uwidocznia tu fakt, że Królestwo nie zaspakaja swoich potrzeb spożywczych nawet takiemi artykułami, które, jako kraj rolniczy, powinnoby wytwarzać przynajmniej w dostatecznej ilości.

Pozatem autorowie „Bilansu“ oddali znakomitą przysługę naszej literaturze ekonomicznej, ubogiej w materyały statystyczne, a wszelkie próby ujęcia w cyfry konkretne pewnych objawów naszego życia ekonomicznego stanowią bez wątpienia — kierunek działalności naukowo-ekonomicznej, bardzo pożądany, nawet niezbędny dla społeczeństwa, dążącego do świadomej gospodarki społecznej. *K. K.*

Encyklopedya nauk społecznych (*ekonomia polityczna, socyologia. statystyka, hygiena, pedagogika społeczna*) Pod kierunkiem komitetu redakcyjnego, który tworzą: A. Bądkowski, J. Wł. Dawid, Dr. St. Grabski, Dr. Z. Daszyńska-Golińska, Z. Heryng. St. A. Kempner, St. Koszutski, L. Krzywicki, Dr. K. Krauz, Dr. J. B. Marchlewski, S. Posner, Wł. Rawicz, A. Warski, A. Węgliński. — Zeszyt II.

Zeszyt drugi „Encyklopedyi“ zawiera następujące artykuły: Akcyza (dokończenie) p. K. Kossakowskiego, Aklimatyzacya i Akulturyzacya p. L. Krzywickiego, Akordowa płaca p. dr. J. Marchlewskiego, Alianse ekonomiczne p. St. A. Kempnera, Alkoholizm p. dr. Z. Daszyńską-Golińską, Allmandy p. L. Krzywickiego; Altruizm i Egoizm p. J. Wł. Dawida, Anarchizm p. St. A. Kempnera i Animizm p. J. Radlińskiego.

W artykule „Aklimatyzacya“ p. L. Krzywicki mówi o przystosowywaniu się rozmaitych odłamów rodzaju ludzkiego do klimatycznych warunków rozmaitych dzielnic kuli ziemskiej. Kwestya aklimatyzacyi nabrała w ostatnich dziesiątkach lat poważnego znaczenia wobec znacznego wychodźtwa europejczyków do innych części świata. Powstała nawet specyalna gałęź wiedzy, dążąca do oparcia wychodźtwa na wskazówkach nauki. Jest to próba kolonizacyi naukowej, która ma za zadanie wytknąć osadnikom białym okolice, w których mogą oni osiedlać się masowo, rodzaj zajęć, dostępnych dla nich w zależności od warunków naturalnych danej miejscowości, oraz dostarczyć przepisów co do trybu życia. W zasadzie aklimatyzacya jest możliwa w każdej niemal miejscowości, ale po wielu pokoleniach, za cenę niezmiernych ofiar i na drodze doboru.

Omawiając „akordową płacę“, p. J. B. Marchlewski zwraca uwagę na pozorną sprzeczność tego systemu płacy z t. zw. teoryą nadwartości, powstającej z „nieopłaconego czasu roboczego“, gdyż w systemie tym czas roboczy nie wchodzi w ra-

chubę, ale tylko pozornie. W rzeczywistości jednak za normę obliczania wysokości płacy akordowej służy czas niezbędny dla dokonania pewnej pracy.

Dążność do uregulowania gospodarstwa społecznego powołała do życia t. zw. Alianse gospodarcze. Nakreśliwszy historyę tego rodzaju aliansów, p. St. A. Kempner określa rolę ich w dzisiejszym systemie gospodarczym. Alianse te obejmują potrójne zobowiązania: producentow między sobą, robotników między sobą, oraz wzajemnie producentów i robotników Wzajemne porozumienie zorganizowanych producentów i zorganizowanych robotników ma to doniosłe znaczenie dla klas pracujących, że ustala warunki pracy i wysokość zarobków, przytem płaca zarobku normowana jest przez oznaczanie minimum płacy, która podnosi się w miarę wzrostu ceny wytworów.

W drugim swym artykule – Anarchizm – p. St. A. Kempner określa dążenia anarchistyczne połączone z ruchem wywrotowym. W anarchizmie odróżnić jednak należy dwa kierunki: filozoficzny, doktrynerski i praktyczny, wywrotowy. — Początek anarchizmu, jako doktryny, należy upatrywać w filozofii greckiej (Zenon, Kwipokrates i t. d.). Filozofia indywidualistyczna odżyła w XIII w. w niektórych naukach sekciarskich. Pierwszy program „bezwładzy“ ogłasza Godwin w 1793 r., teoryę bezwładztwa politycznego i gospodarczego dał Proudhon. W okresię ruchów rewolucyjnych w Niemczech teorye anarchizmu wygłaszali M. Hess, Karol Grünn, Max Stirner, od 8-go dziesiątka lat XIX st. rozwija się anarchizm czynu, anarchim wojujący.

Odrębne stanowisko wśród doktryn indywidualistycznych zajmuje doktryna Nietzsche'go, zaliczona mylnie do anarchizmu.

W artykule „Altruizm i Egoizm“ p. J. Wł. Dawid określa altruizm i egoizm przez przeciwstawienie tych dwu pojęć, którym nie odpowiada żaden konkretny objaw psychologiczny. Przewaga popędów osobniczych lub popędów w kierunku działania na korzyść innych nadaje postępowaniu jednostki charakter egoistyczny lub altruistyczny.

W podstawie uczuć i postępów ludzkich leżą instynkty, które dzielą się na osobnicze, odpornozaczepne i altruistyczne. Uczucia altruistyczne zależą od różnych czynników bardziej, niż od popędów egoistycznych. Jako czynnik życia społeczno-ekonomicznego altruizm odgrywa bardzo ograniczoną rolę. W rozwoju altruizmu widzimy stopniowe etapy po czątkowo altruizm wyraża się jako czynność przypadkowa niesienia pomocy jednostkom przez jednostki, stopniowo przechodzi w ręce związków w tym celu zorganizowanych, wreszcie obowiązek niesienia pomocy bierze na siebie gminalub państwo.

Inicyatorowie wydawnictwa „Encyklopedya nauk społecznych“ zasłużyli się naszemu społeczeństwu. Od dawna bowiem dawał się odczuwać brak takiego wydawnictwa, które posiada ekonomiczna literatura zagraniczna. Wydawnictwo to odda bez wątpienia usługę nauce naszej i ludziom, pragnącym poznać obecne życie gospodarcze oraz obecne prądy społeczne.

Zarzucić musimy jednak, że korekta II-go, zarówno jak i I-go zeszytu prowadzona jest niedbale. Spotykamy np. takie błędy korektorskie, jak: „wyraźnie“ zamiast „wyrażenie“, „przeważenie“ zamiast „przeważnie“, oraz cały szereg pomniejszych błędów. Tak poważne wydawnictwo, jakiem jest „Encyklopedya“, wymaga stanowczo bezwzględnej staranności i odpowiedniej formy zewnętrznej.

K. K.

B. F. Brandt. *Torgowo-promyszlennyj krizis w Zapadnoj Jewropie i w Rossii (1900—1901 g.).* Czast' pierwaja, Torgowo-promyszlennyj krizis w Zapadnoj Jewropie. Petersburg 1902 r.

Znany z wielu swych prac ekonomista rosyjski B. F. Brandt poświęcił pierwszy tom wyżej wymienionego dzieła trwającemu jeszcze dotychczas przesileniu, jakie wybuchło w stosunkach handlowo-przemysłowych w zachodniej Europie. Szczegółowy opis symptomatów tego przesilenia w głównie dotkniętych tem przesileniem krajach Europy zachodniej p. B. poprzedził krótką teoryą tych nieodłącznych od całokształtu współczesnych stosunków ekonomicznych wstrząśnień, zakłócających na długi czas normalny bieg życia ekonomicznego. — Wykazawszy jednostronność wszystkich badaczy, którzy zajmowali się przesileniami, przejawiającą się w tem, że upatrują oni jedną jakąś przyczynę, z pominięciem mnóstwa niemniej doniosłych cznników, p. B. daje pełny obraz wszystkich czynników przesileń i zarodków ich, kryjących się w dzisiejszym ustroju ekonomicznym. Przyczyny te kryją się w całym splocie warunków, w jakich znajduje się dziś: 1) produkcya, oparta na konkurencyi przedsiębiorstw; 2) spożycie wraz ze zmiennem zapotrzebowaniem; 3) podział bogactw; 4) wymiana z organizacyą kredytową.

Przy regulowaniu żywiołowem niejako rozmiarów produkcyi drogą wzajemnej konkurencyi pomiędzy przedsiębiorcami nie podobna osiągnąć równowagi pomiędzy podażą a popytem. Ten stan rzeczy pogarsza się jeszcze w skutek daleko posuniętego podziału pracy i specyalizacyi zajęć, tak że, chcąc dojść do względnej równowagi w tej dziedzinie, należy obliczać nietylko ilość ostatecznego produktu, ale i ustosunkować wytwórczość w dziedzinie każdej kolejnej formy, przez jaką przechodzi towar, zanim przyjdzie do spożywcy w swej ostatecznej formie do wytwórczości we wszystkich innych dziedzinach. Te to okoliczności, oraz dążność ze strony przedsiębiorców do produkowania jaknajwiększej ilości towarów, doprowadzają do nadprodukcyi, spadku cen, upadku słabszych jednostek ekonomicznych, słowem — do kryzysu.

Do powyższych stale działających czynników dołącza się jeszcze niemożliwość obliczania popytu, wobec ciągłej jego zmienności. Silnym wahaniom ulega konsumcya towarów, obliczonych na zbyt wśród klas wyższych i średnich w zależności od zmiennej mody i smaku. O wiele więcej wahań widzimy w konsumcyi wśród szerokich mas pracujących, których siła nabywcza zależy od wielu okoliczności zmiennych, jak np. od urodzajów w krajach rolniczych.

Dalszych przyczyn kryzysów należy szukać we współczesnym podziale bogactw, umożebniającym nagromadzenie się kapitałów w jednej klasie społecznej, kapitałów, szukających wciąż zyskownego umieszczenia w działalności przemysłowej. Wzrost przytem narodowego spożycia nie pożąda za wzrostem wydajności pracy i dochodu narodowego. Czynnik ten działa powoli: zastosowanie nowych kapitałów w przemyśle zaczyna się od t. zw. urządzenia przedsiębiorstw, tak że dopóki odbywa się wytwarzanie t. zw. kapitałów zakładowych, dopóty nie widać przesilenia. Dopiero po kilku latach, gdy nowe fabryki wypuszczą swe produkty, wtedy dopiero rynek zaczyna się przepełniać, następuje przesilenie, trwające dotąd, aż nadmiernie puszczony w ruch kapitał nie zacznie się gromadzić i wywoływać nowe ożywienie w przemyśle.

Wreszcie obecny stan wymiany i połączony z nią współczesny system kredytowy przyspieszają przesilenia i potęgują ich przebieg. Głównym czynnikiem jest tu zasada akcyjna i związana z nią działalność banków i giełd. T-wa akcyjne, w okresie „wysokich konjunktur“ zwłaszcza, tworzą masy ruchomych walorów, podatnych do gry spekulacyjnej. Zjawiają się specyaliści od zakładania przedsiębiorstw, liczący tylko na dobrą i zyskowną sprzedaż akcyj; banki w nadziei zysków otwierają nowym przedsiębiorstwom kredyt i zajmują się ich sfinansowaniem. Pośrednictwo banków ułatwia grę na giełdzie. Możność szybkiego wzbogacenia się w krótkim czasie przyciąga szerokie masy publiczności, następuje gorączkowa pogoń za kupnem akcyj, których kursy idą w górę, aż do pewnego punktu, od którego rozpoczyna się odwrotny przebieg: ogólna panika, chęć pozbycia się nabytych walorów, spadek ich kursów, bankructwa, a jako finał; ogólny zastój i cisza, słowem — przesilenie.

Tak więc stale działające czynniki w sposób nieunikniony prowadzą do peryodycznie powtarzających się zaburzeń we współczesnem życiu gospodarczem narodów, zaburzeń tak nieodłącznych od współczesnego ustroju ekonomicznego, jak rozmaite klęski żywiołowe w naturze.

Po za temi przyczynami stałemi, niektóre inne nadzwyczajne okoliczności mogą wywołać lokalne przesilenia, jako-to: nadużycie w dziedzinie emisyi papierów, niedokładności systemu bankowego, odkrycie nowej kolonii nadzwyczajny wynalazek techniczny, odkrycie nowej arteryi komunikacyi (kanał szeroki), wojny i epidemie i wreszcie nieurodzaj.

Analiza przyczyn kryzysów zajmuje I rozdział dzieła. Rozdział II-gi poświęcony został krótkiemu opisowi głównych przesileń; zaczynają one od kryzysu „tulipanowego“ w Holandyi (1634 1636), a kończą kryzysem w Stanach Zjednoczonych w r. 1893.

W rozdziałach IV, V i VI-ym znajdujemy opis przebiegu ostatniego, wszechświatowego niemal przesilenia, w tych państwach Europy zachodniej w których przesilenie to odbiło się najsilniej, a więc w Niemczech, Francyi, Belgii i Anglii.

Analiza przejawów przesilenia w wymienionych państwach potwierdza teoretycznie poglądy autora. Przesilenie to było wszędzie naturalną reakcyą przeciw temu napięciu, jakie panowało w życiu przemysłowem wszystkich krajów w ciągu ostatniego dziesiątkr lat. — Pierwsze miejsce pod tym względem zajmują Niemcy; tam też najsilniejsza była reakcya. Spotęgowanie życia ekonomicznego w Niemczech należy przypisać traktatom handlowym, zawartym z Rosyą pokojowej polityce rządu niemieckiego, widokom na Chiny i budowę tam kolei, kolonizacyjnym planom, budowie floty. Wszystko to obiecywało szeroki zbyt, zwłaszcza dla przemysłu zelaznego i maszynowego. Toż samo tyczy się przemysłu elektro-technicznego. Z drugiej strony niska stopa procentowa i konwersye papierów państwowych skierowały kapitały do papierów dywidendowych, zwiększając tem popyt na nie. Stąd wynikł kolosalny rozwój działalności przemysłowej; powstały nowe przedsiębiorstwa, rozwijały się już istniejące, banki i giełdy rozwinęły niesłychaną działalność, zdrożały surowe materyały, podniosła się płaca zarobkowa. Ale równolegle z tym rozkwitem działać zaczęły czynniki rozkładowe: grynderstwo, spekulacya banków i gra giełdowa, spekulacya gruntami i nawet spekulacya w dziedzinie wytwarzania. Korzystając z wysokich konjunktur, każdy przemysłowiec rozszerzał swe przedsiębiorstwo, gromadził zapasy węgla i surowych materyałów po wysokich cenach, aż nareszcie nastąpiło przesilenie w dziedzinie przemysłu i w dziedzinie kredytu.

Nastąpiło to w czerwcu roku 1901. Rozpoczął się najpierw ruch zniżkowy na giełdzie; za tem poszły bankructwa kilku firm bankowych, 4 banków hypotecznych i 3 większych banków handlowych. Stopniowo z dziedziny kredytu przesilenie rozszerzyło się na dziedzinę przemysłu, zwłaszcza żelaznego, maszynowego i elektrycznego. W wielu przedsiębiorstwach zmniejszono wytwórczość o 25%, skrócono czas roboczy, wydalono robotników i obniżono płacę roboczą. — I wszystkie klasy społeczeństwa niemieckiego, nie mówiąc już o klasie robotniczej, odczuły skutki przesilenia. Postradał bardzo drobny i wielki handel wskutek zmniejszenia się obrotów wymiennych; obniżyły się dywidendy towarzystw akcyjnych, oraz zyski banków i kolei żelaznych. Wreszcie kryzys odbił się niepomyślnie na finansach państwowych Niemiec i Prus: wpływy do kas państwowych obniżyły się, a budżet cesarstwa zamknięto deficytem 52 mil. marek.

Pod względem napięcia, przebieg kryzysu we Francyi, Belgii był o wiele słabszy, niż w Niemczech. I w tych jednak krajach przejawił się on w ogólnym zastoju, spadku cen, zmniejszeniu produkcyi, zniżce kursów i ograniczeniu kredytu.

Spekulacya we Francyi panowała w dziedzinie walorów kopalnianych i trakcyi elektrycznej. I tutaj, jak w Niemczech, obniżka stopy procentowej od papierów dywidendowych — do $3\frac{1}{2}$ i 3% — skierowała kapitały do papierów dywidendowych Na rynku zjawiły się nowe walory dywidendowe, od których ażio dochodziło do 100 i 150%. Główną rolę odgrywały tu rosyjskie walory metalurgiczne i węglowe oraz akcye francuskie prowincyonalne tracyi elektrycznej. — Niebawem jednak kurs walorów tych spadł o jakie 36%—45%. Walory metalurgiczne przedsiębiorstw w Rosyi były również, jak i we Francyi, głównym przedmiotem spekulacyi. Gdy jednak rezultaty działalności tych przedsiębiorstw nie sprawdziły pokładanych w nich nadziei, z tą chwilą walory te zaczęły gwałtownie spadać. Zniżce uległy kursy wszystkich walorów, wewnętrznych belgijskich, oraz walorów państwa Kongo; wobec tego spadek rosyjskich walorów należy przypisywać nie jak to czyniono, przesileniu w Rosyi, lecz ogólnemu kryzysowi europejskiemu.

Anglia, jak i inne kraje, przebywa tę samą ewolucyę w ciągu ostatnich lat 10-ciu. Po zastoju nastąpił okres rozkwitu przemysłowego, trwający od r. 1896 po 1900. Rozkwit uwydatnił się zwłaszcza w rozwoju przemysłu węglowego i metalurgicznego; to też te dwie gałęzie najbardziej postradały w czasie kryzysu pod wpływem, z jednej strony, spadku cen od r. 1900, a z drugiej — wskutek konkurencyi ze strony Niemiec i Ameryki na rynku metalurgicznym.

Do przesilenia w dziedzinie przemysłu dołączyły się kłopoty finansowe Anglii, spowodowane wydatkami na wojnę południowo-afrykańską. Trudności pieniężne zmusiły Bank angielski do utrzymania stopy dyskontowej na wysokości 6%; wreszcie budżet angielski stale od czasu nieszczęsnej tej wojny wykazuje deficyt, który w r. 1902/3, podług przewidywań, wyniesie $95\frac{1}{2}$ mil. £.

Przesilenie w całej Europie jednak zaczyna pomału ustępować: stopa dyskontowa spada, kursy

papierów państwowych wzrastają; działalność emisyjna spotęgowała się w dziedzinie papierów procentowych o stałym dochodzie, tak że przesilenie pieniężne już przeminęło. Należy więc oczekiwać poprawy w krótkim czasie i w dziedzinie przemysłu.

Przesilenia handlowo-przemysłowe mają swe dodatnie skutki: usuwają one z życia ekonomicznego jednostki słabe i niezdolne do istnienia, pozostawiając organizmy żywotne, zdolne do dalszego rozwoju i rozkwitu. *K. K.*

Bilanse i dywidendy

za rok 1902.

a) Kasy oszczędności:

Pierwsza austryacka kasa oszczędności.

Sprawozdanie przedłożone walnemu zgromadzeniu odbytemu w dniu 27. lutego b. r. zaznacza przedewszystkiem, iż w obec ogromnego przyrostu wkładek, który w ostatnim roku wynosił 6 milionów koron — zmuszony był zarząd kasy obniżyć stopę procentową od wkładek do wysokości 3%. Ze względu jednak na ciągły dalszy wzrost wkładek, dyrekcya uchwaliła obniżyć stopę procentową dla nowych wkładek od 1. marca b. r., dla dawniejszych od 1. kwietnia b. r. o $^1/_4$%. Suma ogólna wkładek wynosi 467 milionów koron.

Papiery wartościowe w ubiegłym roku podwyższone zostały o 14·9 milionów koron. Rezerwa na różnice kursowe wzrosła z 2·386 milionów koron na 5·929 milionów koron. Na wniosek komisyi rewizyjnej przeznaczono po myśli statutów $^2/_3$ czystego zysku t. j. K 480.000 na powiększenie funduszów rezerwowych — zaś z reszty czystego zysku kwotę K 130000 na remuneracye, a kwotę 200.000 na cele publiczne i dobroczynne.

Peszteńska narodowa kasa oszczędności.

Na walnem zgromadzeniu w dniu 1. marca uchwalono wypłatę dywidendy w kwocie K 800, od czystego zysku, wynoszącego kwotę K 4,985700. Przenieść z tego zysku na rok następny uchwalono K 395.015. Kapitał obrotowy zakładu wynosi obecnie 510 milionów koron, z czego 246 mil. koron ulokowanych jest w krótkoterminowych pretensyach wekslowych i papierach wartościowych tak że 79·4% kapitałów złożonych, łatwo może być uruchomionych. Rezerwy wynoszą 23$^1/_2$ miliona koron.

Związkowa Budapeszteńska Kasa oszczędności.

Walne zgromadzenie z dnia 7. lutego zatwierdziło wnioski dyrekcyi, aby z czystego zysku wynoszącego kwotę K 2,125.284 wypłacić dywidendę po K 116 na akcyę a kwotę K 155.105 przenieść na nowy rachunek.

Towarzystwo akcyjne śródmiejskiej Kasy oszczędności w Budapeszcie.

Na walnem zgromadzeniu dnia 5. lutego 1903 uchwalono z czystego zysku w kwocie K 475.060·22 wypłacić statutowe tantyemy w kwocie K 72.705·07 z reszty zaś przekazać funduszom rezerwowym K 60.000 a K 10.000 funduszowi pensyjnemu urzędników, zaś K 300.000 rozdzielić między akcyonaryuszy po K 12 od akcyi (6%) tytułem dywidendy. Pozostałą wreszcie kwotę K 32.355·15 przenieść na nowy rachunek. Ilość wkładek wynosiła kwotę około 10 milionów koron.

Centralny Bank hipoteczny węgierskich Kas oszczędności.

Dywidenda za rok ubiegły wynosi 5$^1/_2$%. Zyski uzyskane zostały z interesów hipotecznych i prowizyjnych. Dyrekcya wnosi na przydzielenie K 100.000 na fundusze rezerwowe zwykłe i na różnice kursowe w obec czego pierwszy będzie wynosił kwotę K 500.000 drugi K 140.000.

b) Banki.

Dolno-austryackie Towarzystw oeskontowe.

Walne zgromadzenie odbyło się 28. lutego b. r. Kapitał akcyjny wynosi 60 milionów koron, fundusz rezerwowy K 5,567.630. Z eskontu weksli który wynosił w r. 1902 kwotę 257.633 milionów koron — osiągnęło Towarzystwo zysk w kwocie 2·549 milionów koron.

Interes reportowy i zaliczkowy zabsorbował kapitał w kwocie 11·174 milionów koron. Wkładki na książeczki, kwity kasowe wynosiły kwotę około 86.000 milionów koron Ogólny obrót w interesie żyrowym wynosił 704.610 mil. koron. Czysty zysk wynosi K 4,089.022. Po potrąceniu przepisanych statutem kwot na tantyemy i fundusze rezerwowe, uchwalono wypłacić między akcyonaryuszy tytułem dywidendy 7% t. j. po K 28 od akcyi, pozostałą zaś resztę czystego zysku w kwocie K 243.223 przenieść na rachunek roku 1903.

Towarzystwo akcyjne banku narodowego w Budapeszcie.

Uchwaliło na walnem zgromadzeniu dnia 25. lutego b. r. odbytem z czystego zysku K 718.238 rozdzielić tytułem dywidendy po K 10 od akcyi. Bilans wykazuje stan wkładek K 25,400.000.

Pierwszy węgierski bank przemysłowy.

Walne zgromadzenie odbyło się dnia 16. lutego b. r. Czysty zysk za rok 1902 wraz z przeniesioną kwotą z r. 1901 wynosi razem K 353.544·79. Z tego przydzielono na fundusze rezerwowe Kor. 20.000 i 10.097 82 na fundusz pensyjny dla urzędników i sług K 13679·62, na tantyemy statutowe K 41.038·87, a resztę jako dywidendy na akcye po K 20 (6$^2/_3$%) od każdej akcyi. Na nowy rachunek przeniesiono K 11048·48.

Austryacki Zakład kredytowy.

Rada nadzorcza uchwaliła przedłożyć walnemu zgromadzeniu wniosek na rozdzielenie dywidendy we wysokości zeszłorocznej t. j. K 28 od akcyi, kwotę K 600.000 złożyć na nadzwyczajny fundusz rezerwowy, zaś resztę zysku około Kor. 173.000 przenieść na nowy rachunek. Czysty zysk wynosi K 9,920.692 t. j. o K 35 974 więcej jak w roku 1901. Wyniki interesów konsorcyalnych, o ile w dniu 31. grudnia 1902 zostały obliczone, zostały zarachowane w bilansie a mianowicie 4% austryacka renta koronowa (opcya na 125 milionów koron) i konwersya na obligacye państwowe, akcyi Galicyjskiej kolei Karola Ludwika.

Austryacki Zakład kredytowy ziemski.

Rada nadzorcza na posiedzeniu dnia 27. lutego b. r. zatwierdziła bilans na rok 1902 i uchwaliła na wniosek dyrekcyi rozdział czystego zysku w kwocie K 7,964.161 w sposób następujący: Wypłacić dywidendę po franków 40 na akcyę t. j. K 4,596.000, wyznaczyć na dotacyę funduszów rezerwowych nadzwyczajnych K 2,450.450 na tantyemy K 660.660, przenieść na nowy rachunek Kor. 257.050. Czysty zysk w roku 1902 był większy o K 382.011 niż w roku 1901. W bilansie za rok 1902 zarachowane zostały następujące interesa konsorcyalne: K 16.000.000 4% pryorytetów Buschtiehradskich, franków 67.000.000 pryorytetów kolei południowej Frcs. 65.000.000 pryorytetów kolei państwowych. Następujące interesa w bilansie nie zostały jeszcze zarachowane: K 250.000.000, 4% austr. renty roronowej, koron 1.087,470.000 4% węg. renty koronowej K 94.320.000 4% pożyczki kolei państwowych (kolej Karola Ludwika), koron 7,740.000, 4% pożyczki wiedeńskiej giełdy i udziały różne w interesach zagranicznych.

Własne kapitały zakładu wynosiły w r. 1902 razem K 81,244.800 t. j. K 677·04 na akcyą a zatem o K 20·42 więcej jak w roku 1901.

Powszechny bank depozytowy.

Dyrekcya ogłasza zamknięcie rachunkowe z dniem 21. grudnia 1902. Rada nadzorcza uchwaliła przedłożyć walnemu zgromadzeniu następujące wnioski: Z czystego zysku K 1,088.627 odpowiadającemu oprocentowaniu na 6·8% wpłaconego ośmiomilionowego kapitału akcyjnego ma być 1. rozdzielone między akcyonaryuszy K 880.000 t. j. K. 22 (5·5%) od akcyi 2). K. 120.000 ma być złożone do funduszów rezerwowych. 3.) K 65.314 t. j. pozostała reszta ma byś przeniesioną na nowy rachunek.

„Verkehrsbank.“

Z czystego zysku w kwocie K 920.010 ma być rozdzieloną dywidenda po K 19 na akcyę, kwota K 50.000 ponad statutem przepisaną kwotę przydzieloną do funduszu rezerwowego oraz K. 60·123 przeniesiono na nowy rachunek.

Węgierski powszechny Bank kredytowy.

Rada dyrekcyjna uchwaliła ze zysku z r. 1902 kwotę K. 3,686.890 wynoszącego tytułem dywidendy wypłacać począwszy od 1. kwietnia po K. 34 na akcyę, K 400.000 przeznaczyć na dotacyę funduszu rezerwowego a K. 217.775 przenieść na nowy rachunek.

Węgierski Bank eskontowy i wekslowy. (Ungarische Escompte & Wechslerbank.)

Przedkłada walnemu zgromadzeniu wniosek rozdzielenia z czystego zysku kwotę K 2,002.737·03 wynoszącego dywidendy w kwocie K 22 t. j. 5½% od akcyi, przeznaczyć K 100.000 na fundusz rezerwowy a K 199.775·51 na nowy rachunek, czysty zysk wykazuje w stosunku do roku 1901 nadwyżkę o K 101.475. Ogół rezerw wynosi K 6,110.000=20% kapitału akcyjnego. Stan wkładek 71 milionów

Węgierskie Towarzystwo akcyjne Banku agrarnego i rentowego. (Ungarische Agrar & Rentenbank-Aktien-Gesellschaft.)

Czysty zysk wynosił w r. 1902 K 1,521.623, dywidenda 20 K na akcyę t. j. 5% na fundusz rezerwowy przeznaczono K 34.331, na tantyemy dla dyrekcyi K 17.165, na fundusz rezerwowy specyalny K 100.000, na fundusz pensyjny urzędników i sług K 20.000, a resztę czystego zysku w kwocie K 150.125 przeniesiono na nowy rachunek.

Bank kredytowy w Pradze.

Czysty zysk wynosi K 336 298. Dywidenda K 30 t. j. 7½% mniej o 1½% niż w roku 1901.

c) zakłady przemysłowe i przewozowe:

Salgo-Tarjan. Czysty dochód w roku 1902 2.857 milionów koron (—106.000 K niż 1901). Dywidenda 30 K (1901 r. —K 32).

Alpiny. Dywidendę szacują jak w roku 1901 na K 14.

Czeskie Towarzystwo górnicze. (Böhmische Montangesellschaft). Czysty zysk przy takichsamych odpisach jak w r. 1901 wynosił w r. 1902 1·54 mil. koron. Dywidenda K. 56 = 17%.

Rudolfshütte. Pierwsze półrocze 1903|3 wykazuje stratę o K. 15.000 niż w r. 1901 a zatem około 229.000 koron.

Skodawerke. Po uskutecznieniu odpisów statutowych i wliczeniu przeniesienia z r. 1991 strata w roku 1902 wynosi K. 984.000.

Schodnica. Walne Zgromadzenie odbyło się dnia 4. marca. Oo odpisaniu kwoty 1·459 milionów koron — strata wynosi K. 845.000. — podczas gdy w roku 1901 wynosił czysty zysk 1·344 mil. koron

Kolej Aussig-Teplitz. Przychody w r. 1902: K. 14·92 milionów, dywidendę oceniają niżej niż w r. 1901.

Czeska Kolei północna Przychody w r. 1902 10·62 mil. koron (+ 182.000 koron).

Kolej północna Fe dynanda. Przychody w r. 1902: 82·79 mil. koron (318.000 koron).

Kolej północno-zachodnia. Dochody w r. 1902: 39·09 milionów koron. Prawdopodobna redukcya dywidendy.

Kolej państwowa. Przychody w r. 1902: 62·98 mil. koron (1·22 mil. koron). Prawdopodobna dywidenda 28 do 29 franków.

Kolej południowa. Przychody w r. 1902: 105·12 mil. koron. Strata w r. 1902 będzie prawdopodobnie wynosiła około miliona koron.

Kasy oszczędności w Galicyi
z końcem XIX wieku.

Studyum ekonomiczno-finansowe Dra A. Molickiego Kraków 1903, str. 39).

Dr. Molicki, który już w r. 1891 wydał studyum p. t. Kasy oszczędności w Galicyi z końcem roku 1899, korzystając ze zmiany wieku robi co do tych kas nowy „rachunek sumienia“ w broszurce wyżej cytowanej, a niedawno w obieg księgarski puszczonej.

Ponieważ broszura ta w ręku naszych czytelników powinna się znaleść, przeto na tem miejscu ograniczamy się do podniesienia tych jej ustępów, które na szczególne uwzględnienie lub objaśnienie zasługują.

Z końcem r. 1899 było w Galicyi 22 kas powiatowych, 21 miejskich i jedna krajowa, razem tedy 44.

Przy wzroście ilości Kas, również i wysokość wkładek po Kasach w Galicyi rośnie z coraz szybszem tępem. Kiedy

w roku:	przy ludności:	było Kas:	Wkładek:	na głowę:
1844	4,600.000	1	2,006.084 k., tj. k.	0·44, to
1870	5,500 000	10	14,869.906 „ „ „	2·70
1881	6,000.000	16	58,348.336 „ „ „	9·72
1889	6,500.000	23	99,808.630 „ „ „	15·40
1900	6,800.000	44	187,478.885 „ „ „	27·57.

Jak widzimy z powyższego, już między rokiem 1889 a 1900, ilość kas i stan ich wkładek niemal się w Galicyi podwoił.

Co do stosunku procentowego poszczególnych lokacyj do kapitału wkładkowego, to rzecz w ostatnich 30 latach przedstawia się następująco:

w r.	było w Galicyi Kas	w nich wkładek Koron	z których ulokowano: na hip.	w lomb.	w walor.	w weksl.
1870	10	14,869.906	54·54%	8·66%	28·01%	10·40%
1879	16	48,291.162	67·16 „	7·81	16·73 „	11·64 „
1889	23	99,808.630	58·24 „	8·68 „	10·88 „	14·61 „
1900	44	187,478.885	62·32 „	0·75 „	10·69 „	13·44 „

Z zestawienia tego wynika, że w ostatnich 80 latach nastąpiło powiększenie lokacyi w pożyczkach hipotecznych i wekslach na szkodę lokacyi w lombardzie i papierach wartościowych. Jestto objaw całkiem niepożądanego cofania się naszych kas z tego stanowiska, na którem z natury rzeczy stać powinny, na stanowisko lokalnych banków, mających na oku potrzeby kredytu, a nie ludności oszczędzającej:

L. porządk.	Z końcem roku 1900 było		z których ulokowano:					
	w Kasie Oszczędności	Wkładek Koron	na hipotekę	w poż. komunal.	w lombard	w wal. publiczn.	Razem	na wekslach
1	K. Lwów	67,089.936	55.34	3.62	0.31	5.76	65.03	14.16
2	P. Bochnia	1,605.996	67.57	2.72	0.33	3.96	74 58	18.24
3	Bohorodczany . . .	88.060	25.65	5.84	0 24	—	31.73	70.76
4	Brody	490.491	65.57	2.01	9.43	—	77.01	23 19
5	Brzeżany	386.303	69.37	—	0.30	—	69 67	28.87
6	Buczacz	191.105	7 20	1.78	2.13	—	11.11	93.27
7	Dolina	918.347	68.61[1]	0.73	0.09	6.29	75.72	13 18
8	Gródek	416.294	69.79	—	2.92	—	72.71	19.71
9	Horodenka	322.372	78.78	—	0.62	—	79.40	31.36
10	Kałusz	777.896	39.51	8.51	0.46	20.39	68.87	36.59
11	Kolbuszowa	152.386	86.85	—	0.07	—	86.92	6.76
12	Kraków	13,613.962	74.77	0.82	0.24	11 57	87.40	7.45
13	Mielec	106.878	88.49	—	—	—	88.49	0.25
14	Myślenice	907.[illegible]52	64 93	1 62	0.15	11 88	78,58	14.12
15	Nowy Targ	449.694	52.22	—	1,60	—	53,82	38.04
16	Ropczyce	787.710	68.16		0.34	1.33	69.83	18.40
17	Sambor	297.507	44.64	2.57	—	—	47.21	43.43
18	Śniatyn	190.583	129.40	—	—	—	129.40	140.23
19	Tarnobrzeg	353.330	90.64	—	—	—	90 64	5.71
20	Trembowla	514 073	35.73	—	1.92	16 67	54.32	41.48
21	Wadowice	3,674.134	55.10	3.83	1.79	14 88	75 60	20.26
22	Wieliczka	2,607.792	63.33	—	0.18	—	63.51	22.88
23	Zaleszczyki	217.639	72 78	2.44	1.99	—	77.21	21.54
24	M. Biała	10,831 938	78.87	4.62	0.60	18 21	102.30	0.53
25	Bochnia	2,241.247	66.23	—	1.13	6.83	74.19	22.75
26	Dobromil	200 856	64.16	—	0.85	—	65.01	34.52
27	Drohobycz	969.369	30.91	—	1.31	25 99	58.21	38.10
28	Jarosław	1,233.644	73.34	—	0.66	—	74 00	27.49
29	Jasło	2,586 266	41.92	9.08	1.05	27.26	79.31	17.51
30	Kołomyja	3,812 664	71.61	0.49	1 09	0.26	73.45	20.90
31	Kraków	27,856 271	65.21	1.01	1.61	22.08	89.91	5.07
32	Krosno	287.129	45.26	—	0.42	—	45.68	54.05
33	Nowy Sącz	3,679.861	75·57	1.26	1.59	11.01	89.43	5.32
34	Podgórze	1.260.963	47.15	—	0.60	—	47.75	45.74
35	Przemyśl	6,688.220	61.44	0.03	0.42	20.19	82.08	11.87
36	Rzeszów	2,536.538	66.57	0.02	0.03	1.67	68.29	27.15
37	Sambor	4,505.410	67.29	12.02	0 47	4.37	84.15	9.89
38	Śniatyn	231.275	51.92	—	0.26	—	52.18	54.83
39	Sokal	602.337	82.96	1.10	0.01	1.19	85.26	9.15
40	Stanisławów	5,807.766	73.01	2.60	0.20	7.97	83.78	13.67
41	Stryj	1,184.612	46.11	2 88	2.62	17.24	68.85	30.05
42	Tarnopol	4,804 521	55.—	4.24	2 74	3.84	65.82	34.53
43	Tarnów	8,877.762	64.79	8.96	0.76	15.28	89.79	8.85
44	Żywiec	1,120,078	66.98	—	—	10.40	77.45	19.94

Powyższe zestawienie popiera poprzednie uwagi, dotyczące niekorzystnej zmiany w zestosunkowaniu lokacyj, i nasuwa dalszą, że są kasy oszczędności, które dla rozszczenia interesu pożyczkowego, hipotecznego i wekslowego, korzystają nadmiernie z kredytu, i że jest wiele takich, które albo żadnej nie mają lokacyi w papierach wartościowych, albo mają całkiem niedostateczną. W roku 1900 w galicyjskich kasach oszczędności

		ważyła się między:		średnio wynosiła
a) Stopa od wkładek		3 a 5 %,	zaś	4.30%
b)	„ pożyczek hip.	4.5 a 6.5 „	„	5.73 „
c)	„ pożyczek kom.	5 a 7 „	„	5.88 „
d)	„ weksli	5.5 a 8 „	„	6.91 „
e)	„ lombardu	5.5 a 7 „	„	6.14 „
f) Stopa	Oddz. Zastawn.	8 a 12 „	„	10.40 „
g) „	Oddz. Zaliczk.	4 a 7 „	„	5.33 „

Według zaś wykazów Centr. Komisyi statystycznej w Wiedniu przeciętna stopa procentowa od wkładek w r. 1899 po Kasach Oszczędn. w Galicyi wynosiła 4.144%, w innych zaś krajach Austryi ważyła się między 3.340 a 4.019. Przeciętna stopa od pożyczek hip. w r. 1899 była między 4.294 a 5.625; we wszystkich zaś innych pożyczkach ważyła się w całej Austryi między 4.25 a 7%.

Gdy fundusze wkładkowe po Kasach Oszczęd. w Galicyi w porównaniu z r 1889 niemal się podwoiły, to z funduszami ich rezerwowemi stało się niemal wprost odwrotnie Fundusz rezerwowy i rezerwa strat z końcem roku 188‹ wynosiły złr. 4.374 183, czyli 8 748 366 koron, a w odniesieniu do ówczesnego stanu wkładek stanowiło to 8 76%. Z końcem r. 1900 fundusze te wynosiły wprawdzie 10.709.378 kor., ale w odniesieniu ich do wkładek w tymże czasie stanowiły tylko 5.71%.

Na tę niekorzystną zmianę stosunku procentowego funduszów rezerwowych do kapitałów wkładkowych naszych kas, wpłynęła w dużej mierze utrata całego funduszu rezerwowego galicyjskiej kasy oszczędności, wynoszącego jeszcze per 31. grudnia 1897 poważną sumę 7,720.936 koron 16 hal.

Co do kosztów administracyi wypada:

	Kosztów admini.:	Podatków:		Razem;
na Kasy kraj.	251.610·03	79.809·37	=	331.419 40
na Kasy pow.	206.449·80	31.218·83	=	237.667.63
na „ miej.	486.667·05	108.213·95	=	594 881· –

czyli przedstawiając rzecz procentowo w odniesieniu do stanu wkładek po tych Kasach, będzie:

	Kosztów admin.:	Podatków		Razem
w Kasie krajowej	0·37	0·12	=	0.49%
w kasach powiat	0.71	0·11	=	0.82 „
w Kasach miejsk.	0·53	0·12	=	0 65 „

Z tego widać, że w stosunku do wkładek najtaniej administrowana jest Kasa Oszczędności we Lwowie, drożej Kasy miejskie, a najdrożej Kasy powiatowe.

Według ogólnego zestawienia bilansów galicyjskich kas oszczędności za rok 1900. miały te kasy:

wkładek . . .	K.	187,478.885·26
w funduszach rezerwowych	„	10,709.377·24
w funduszach emerytalnych	„	1,872.749·72

Niezaprzeczonej zasługi autora w wydaniu tego studyum, które dla zarządów wielu naszych kas powinno być poważnem „memento“ na przyszłość, nie umniejsza fakt, że autorowi wymknęły się z pod pióra twierdzenia i zarzuty zupełnie bezpodstawne.

Na str. 16 czyni autor galicyjskiej kasie oszczędności ostry zarzut, że nie podaje w sprawozdaniach stopy procentowej czynnej i biernej, mimo, że jeszcze przed 11 laty autor ogłosił, że „stopa procentowa powinna być podaną w widocznych miejscach tak od wkładek, jak od wszelkiego rodzaju pożyczek“. Można ubolewać, że życzenia autora są tak ignorowane, ale wprost śmiesznem jest, jeżeli autor upatruje w podobnym braku „lekceważenia własnych obowiązków i społeczeństwa“ i brak ten łączy z karygodną gospodarką lat ostatnich w tej instytucyi.

Tak daleko stanowczo iść nie wypada, nawet przy obrażeniu miłości własnej.

Autor nie może dalej na str. 26 zrozumieć, aby galicyjska kasa oszczędności, mając sześćdziesiąt kilka milionów wkładek, mogła mieć jedynie tak mizerne na przyszłość horoskopy, jakie jej stawia dyrekcya w sprawozdaniu za rok 1900, w którem podniesiono, że dochody kasy są za małe, nawet na pokrycie bieżących, nieuniknionych strat

Tego zdziwienia byłby autor uniknął, gdyby był, wziąwszy ołówek do ręki, sobie obliczył, że w roku 1900 znajdowały się między aktywami galicyjskiej kasy oszczędności:

weksle w procesie z kwotą	K.	1,726 050·11
interesa w likwidacyi (kopalnie naft)	„	8,907.396 05
razem	K.	16,633.446·16

od których albo żadnego dochodu nie było, albo był taki, który na umorzenie danego aktywum (jak kopalnie) ze względów prostej ostrożności użytym być musiał. Jeżeli tedy instytucya z dochodów brutto od 56 milionów wkładek pokryć musi procent od 67 milionów wkładek, koszta administracyi i podatki, to chyba nieszczerością byłoby przedstawić rzecz inaczej, aniżeli to uczyniła Dyrekcya w krytykowanem sprawozdaniu. Troski zaś, o potrzebę szerszego rozejrzenia się za normalnymi warunkami w gal. kasie oszczędności, byłby się autor niezawodnie pozbył, gdyby był tak w tem sprawozdaniu jak i w sprawozdaniu za rok 1901 odkrył wzrastające nadwyżki z obrotu, mimo tak znacznego kapitału 11 milionów bez należytej fruktyfikacyi.

Wreszcie myli się autor, jeżeli twierdzi, na str. 31, że w odniesieniu do personalu, najdrożej administrowaną jest kasa krajowa we Lwowie, gdyż w niej przypada przeciętnie 5.242 koron na głowę funkcyonaryusza.

Skoro bowiem w gal. kasie oszczędności jest 48 funkcyonaryuszy, a płace stałe i dodatki funkcyjne wynoszą K. 144,286·72, przeto na głowę wypada przeciętnie jedynie K. 3.000.

Ustawa o terminach protestowania weksli.

Dziennik praw państwa Nr. 60. z 17. marca 1903 publikuje następującą ustawę:

Za zezwoleniem obu Izb Rady państwa rozporządzam:

Artykuł I.

Minister sprawiedliwości zostaje upoważniony do oznaczenia w porozumieniu z ministrem handlu i po zasięgnięciu opinii właściwych Izb handlowych i przemysłowych w drodze rozporządzeń dla posz-

czególnych okręgów administracyjnych (krajów, powiatów lub poszczególnych miejscowości) pory dnia, w których weksle ze skutkiem prawnym mogą być protestowane.

Artykuł II.

Wykonanie tej ustawy, obowiązującej od dnia jej ogłoszenia, poruczam Swoim ministrom sprawiedliwości i handlu.

Budapeszt, dnia 9. marca 1903.

Franciszek Józef I.

Koerber m. p. Call m. p

Odnośnie do tej ustawy ogłasza dziennik praw państwa z dnia 17. marca 1903 Nr. 63 następujące:

Rozporządzenie
ministra sprawiedliwości wydane w porozumieniu z ministerstwem handlu z dnia 17 marca 1903 dotyczące ustalenia czasu zakładania protestów w stolicy państwa i rezydencyi cesarskiej we Wiedniu.

Na zasadzie artykułu I ustawy z dnia 9. marca 1903, dotyczącej ustalenia czasu zakładania protestów wekslowych, rozporządza się w porozumieniu z ministerstwem handlu, że w stolicy państwa i rezydencyi cesarskiej Wiedniu, weksle z powodu braku zapłaty mogą być skutecznie protestowane w dniu płatności w czasie między godź. 2. a 6. po południu, zaś w dwóch po dniu płatności następujących dniach powszednich w czasie między godz. 9. przedpołudniem a godz. 6. wieczorem. Po za tymi godzinami mogą być weksle ze skutkiem prawnym zaprotestowane jedynie za zgodą tego u którego protest założony został. O zgodzeniu się tegoż należy w proteście wzmiankę uczynić.

Moc obowiązująca niniejszego rozporządzenia rozpoczyna się z dniem 19. marca 1903.

Koerber m. p. *Call* m. p.

Obwieszczenie ministerstwa skarbu w sprawie konwersyi renty wspólnego długu państwa.

Gazeta wiedeńska z dnia 17. marca 1903 ogłasza obwieszczenie Ministerstwa skarbu z dnia 10. maroa 1903 zmieniające rozporządzenie tegoż Ministerstwa z dnia 18. lutego 1903 Dz. pp. Nr. 38. wydane po myśli ustawy z 16. lutego 1903 Nr. 37. Dz. pp. o konwersyi wspólnej renty. Ostatnie bowiem rozporządzenie stanowiło, że w miejsce obligacyi 4·2% wspólnego długu państwa z terminem płatności odsetek w lutym i sierpniu opiewających na nazwisko o wartości nominalnej przeszło 20.000 zł. i powołanych z tego tytułu do wymiany — mają być wydane opiewające na okaziciela lub nazwisko obligacye renty papierowej lutowe i sierpniowe w sztukach wartości 20000 zł. lub poniżej. Otóż celem ujednostajnienia obiegu i uniknięcia omyłek stanowi ogłoszenie obecnie rozporządzenie, że w miejsce owej renty papierowej lutowej i sierpniowej wydane zostaną obligacye opiewające na nazwisko lub okaziciela z terminem płatności odsetek w maju i listopadzie przy stosunkowem wynagrodzeniu różnicy w odsetkach.

NOTATKI

Towarzystwo kredytowe ziemskie odbyło doroczne walne zgromadzenie w dniach 28. lutego i 2. marca roku bieżącego.

Z ogłoszonego sprawozdania dyrekcyi towarzystwa dowiadujemy się, że 61 rok istnienia był dla instytucyi bardzo pomyślny. Dochody się zwiększyły, zaległości trzymają się w jednej mierze, kurs listów zastawnych doszedł do nieznanej uprzednio wysokości tak, że w d. 3. b. m. w Wiedniu za 4% 56-letni list zastawny płacono 98·10, żądano 99.

Obrót kasowy wynosił w ciągu roku w gotówce 98,298.911 kor. 92 gr. i w efektach 94,532.529 kor. Wartość listów zastawnych, będących w obiegu w końcu roku wynosiła 226,819.200 kor. (z tego nieokresowych 3,991.000 kor., 41-letnich 5,803 200 kor., reszta 56-letnich), czyli zwiększyła się w porównaniu z rokiem ubiegłym o 4,822.000 k. W ciągu roku wydano 4% pożyczek 56-letnich za 9,815.800 kor. (z czego na Bukowinę przypada 418.000 k., reszta zaś na Galicyę), tj. o 4,136.000 k. więcej niż w roku 1901. Pomyślnem zjawiskiem jest, że w ciągu roku ulokowano listów zastawnych na sumę 9,823.000 k., tj. większą niż suma wydanych pożyczek, własny więc zapas listów wynosi 2,775.800 k. Stan listów winkulowanych wynosi 42,340.400 k. tj. o 1,900,200 k. więcej niż w r. 1901.

Zaległości ratalne wyniosły 2,798.563·03 kor. tj. tylko o 73.712·44 k. Egzekucyi mobilarnych wdrożono w ciągu roku 393 (więcej o 32), sekwestracyi zaprowadzono 41 (mniej o 11) licytacyi wdrożono 31 (mniej o 2).

O wzroście interesów towarzystwa, a zarazem zadłużenia własności ziemskiej, świadczą cyfry następujące: W końcu roku stowarzyszeni winni byli towarzystwu sumę 226,818.904·51 k., gdy przed 20 laty (w końcu 1882 r.) 108,287.533·14 k.

Do końca 1002 r. wydano 8·495 pożyczek na sumę 428,707.910 k. Większość pożyczek wynosiła po 10 do 60.000 k. Pożyczek poniżej 1000 kor. wydano 41, powyżej miliona koron 12.

Walne zgromadzenie zatwierdziło bilans przedstawiony przez dyrekcyę, uchwaliło rozdział zysków i dokonało wyborów. Na stanowisko prezesa dyrekcyi powołano ponownie na dalsze lat sześć p. Władysława Kraińskiego, na prezesa rady nadzorczej p. Stanisława Brykczyńskiego.

Likwidacye: Kosów. Sąd obwodowy jako handlowy w Kołomyi zarządza wpisanie w rejestrze stowarzyszeń przemysłowych i gospodarczych, że walne zgromadzenie „*Stowarzyszenia oszczędnościowego dla handlu i przemysłu w Kosowie*“, uchwaliło dnia 3. lipca 1901 rozwiązanie i likwidacyę tego stowarzyszenia, tudzież wybór likwidatorów: Morka Jägermana, Leizora Trutinera i Abrahama Nuchima Bachnera z Kosowa. (Uchwała z dnia 22 października 1902, l. cz. Firm. 403/02. Lwów. Sąd krajowy jako handlowy we Lwowie zawiadamia, że dnia 16 listopada 1902 wpisano w rejestrze stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych przy firmie: *Spółka konsumcyjna urzędników we Lwowie* stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką“, że na walnem zgromadzeniu odbytem 4 listopada 1902 uchwalono rozwiązanie i likwidacyę stowarzyszenia i wybrano likwidatorem Włodzimierza Zielińskiego i Stanisława Filippiego. Wzywa się zatem wierzycieli aby się w wymienionym wyżej stowarzyszeniu zgłaszali.

(Uchwała z dnia 16 listopada 1902, l. cz. Firm. 1380 stow. II. 266. Rawa ruska. Sąd krajowy jako handlowy we Lwowie zawiadamia, że dnia 5. września 1902 wpisano w rejestrze stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych przy firmie: *Commerceile Spar- und Credit-Anstalt in Rawa ruska*, registrirte Genossenschaft mit beschränkter Haftung", że na walnem zgromadzeniu dnia 29 lipca 1902 uchwalono rozwiązanie i likwidacyę tego stowarzyszenia i wybrano likwidatorami Abrahama Goldenberga i Wiktora Katza, którzy firmę z dodatkiem likwidacyi przez umieszczenie pod nią swych podpisów łącznie podpisywać będą.

Wzywa się zatem wierzycieli, by się w rzeczonem stowarzyszeniu zgłaszali.

(Uchwała z dnia 5. września 1902, l. cz. Firm. 1152 stow. I. 235).

Wykreślenia:

Czortków. „*Gewerbe und Handwerker-Creditanstalt in Czortków*, registrirte Genossenschaft mit beschränkter Haftung in Liquidation - wskutek ukończenia likwidacyi.

(Uchwała z dnia 18. października 1902, l. cz. Firm 416 stow. I. 46/54).

Kołomyja. „*Spółka magazynowa kowalska i pokrewnych rzemiosł*, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką w *Kołomyi*".

Uchwała z dnia 24. lipca 1902, l. cz. Firm. 184|2).

Kołomyja. „*Jüdisch nationaler Bankverein Zion mit beschränkter Haftung in Kolomea*".

(Uchwała z dnia 22. września 1902. l. cz. Firm. 270 i 271|2).

Lwów. „*Udziałowa pracownia obuwia we Lwowie*, stowarzyszenie zarejestrowane z nieograniczoną poręką".

(Uchwała z dnia 27. czerwca 1902, l. cz. Firm. 903 stow. II. 215).

Nowy Sącz. „*Spółka handlowa towarzystw i kółek rolniczych w Nowym Sączu*, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką".

(Uchwała z dnia 15. listopada 1902. l. cz. Firm. 92|2 (1).

Sokołow. „*Towarzystwo kredytowe dla handlu i przemysłu w Sokołowie*, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką«.

(Uchwała z dnia 28. czerwca 1902 l. cz. Firm. 197|2).

Walne Zgromadzenia odbyły:

Towarzystwo kredytowe w Zbarażu d. 29 stycznia. Towarzystwo kredytowe »Oszczędność« w Tłumaczu d. 4. lutego. Towarzystwo zaliczkowe w Ustrzykach dolnych d. 18 lutego. Towarzystwo zaliczkowe i ochrony własności ziemskiej w Limanowej d. 3. marca. Towarzystwo zaliczkowe w likwidacyi w Borszczowie d. 4. marca. Kasa zaliczkowa »Nadzieja« w Sądowej Wiszni d. 10. marca. Towarzystwo zaliczkowe w Birczy d. 11. marca. Bank mieszczański w Stanisławowie d. 12. marca. Stowarzyszenie pożyczkowe i oszczędności »Wzajemna pomoc« w Dobczycach d. 14. marca. Kasa zaliczkowa »Pomoc« w Grzymałowie d. 15. marca. Towarzystwo zaliczkowe w Rudkach d. 15 marca. Bank Parcelacyjny we Lwowie d. 16, marca. Towarz. oszczędności i pożyczek w Oświęcimiu d. 16. marca Kasa zaliczkowa rzemieślników i rolników w Przemyślu d. 17. marca. Towarzystwo zaliczkowe w Żmigrodzie d. 18. marca.

Zmiany stopy procentowej.

Towarzystwo kredytowe »Oszczędność« w Tłumaczu zniżyło stopę odsetek płaconych od oszczędności z 5% na 4½%, zaś pobieraną od pożyczek z 8% na 7%.

Zmiany osobiste.

Przewodnictwo Rady nadzorczej Towarzystwa kred. »Oszczędność" w Tłumaczu po ks. Ignacym Tychowiczu objął ks. Ferdynand Majewski. Do składu dyrekcyi na miejsce p. Wincentego Szankowskiego wybrany został p. Wilhelm Libich.

Nowe stowarzyszenia: Lwów. Fabryka wyrobów cementowych i skład materyałów budowlanych, stowarzyszenie zarej. z ogran. poręką. Statut z dnia 30. listopada 1902, zarej. w sądzie krajowym, jako handlowym we Lwowie dnia 5. grudnia 1902, l. cz. Firm. 1.438. Lwów. »Praca« stowarzyszenie zarej. z ograniczoną poręką. Statut z dnia 21. listopada 1902, zarej. w sądzie krajowym, jako handlowym we Lwowie dnia 27, listopada 1902, l. cz. Firm. 1.422. Mielnica. Spółka oszczędności i pożyczek stowarzyszenie zarej. z ogran. poręką. Statut z dnia 24. września 1902, zarej. w sądzie obwodowym jako, handlowym w Tarnopolu dnia 25. października 1902, l. cz Firm. 465. (2|1). Dyrekcya: Ks. Wincentz Mroczyński, dr. Jan Hryniewiecki i Jan Biliński. Nakoneczne (obok Jaworowa). Spółka oszczędności i pożyczek, stowarzyszenie zarej z nieograniczoną poręką. Spółka zarej. w sądzie obwodowym jako handl. w Przemyślu dnia 10. listopada 1902, l. cz. Firm. 420|2. Zarząd: Ks. Włodzimierz Węgrynowicz, Piotr Macuła i Wasyl Charchalis. Podstolice. Spółka oszczędności i pożyczek stowarzyszenie zarej z nieogran. poręką. Statut z dnia 29. września 1902, zarej. w sądzie krajowym jako handlowym w Krakowie dnia 21. listopada 1902, l. cz. Firm 735|2. Zarząd: Ks. Jan Wcisło, Józef Zguda i Tomasz Michalik.

Straty przemysłowe w Królestwie Polskiem. Towarzystwo zakładów górniczych »Ruda Maleniecka« dało za czwarty 1901|2 rok operacyjny 6,666.99 rubli straty przy kapitale 425.000. Za rok 1900|1 również wynosiła strata 5.344·48.

Acyjne towarzystwo produktów chemicznych »Rędziny« przyniosło za rok 1900|1 straty 9.490·74 przy kapitale 600.000. Ogólna strata łącznie z dawniejszą podług bilansu 63.000.

»Jekaterynosławskie towarzystwo akcyjne fabryki maszyn« (zarząd w Warszawie) za piąty rok operacyjny 1901|2 przyniosło przy kapitale 1⅓ miliona straty 108.500 rubli. Komisya likwidacyjna zakładów Glebowskich (w Rosyi), w których zainteresoyani są kapitaliści warszawscy, oblicza, że cały prawie kapitał akcyjny (2,960.000 rubli) został stracony, za akcye 125 rublowe akcyonaryusze dostaną zaledwie po 3 rb. 20 kop.

Fuzya towarzystw elektrycznych. W d. 9. b. m. odbyło się w Berlinie zebranie ogólne akcyonaryuszów Towarzystwa Siemens i Halske, celem uchwalenia fuzyi z Towarzystwem Schuckert i wytworzenia jednego Towarzystwa pod nazwą »Siemens-Schuckert«. Przybyło 25 akcyonaryuszów, reprezentujących 41.873.000 m. Cała ugoda została przez aklamacyę przyjęta.

Odpowiedzialny Redaktor i wydawca:

Jan Kaźmierz Zieliński.

DOM BANKOWY
i
Kantor wymiany
SOKAL & LILIEN
kupuje i sprzedaje wszelkie **papiery wartościowe i waluty zagraniczne** po możliwie najskrupulatniejszych kursach, uskutecznia pod takimi samymi warunkami wszelkie **zlecenia giełdowe** zarówno na giełdzie wiedeńskiej jak i na giełdach zagranicznych, **wypłaca wszelkie kupony** możliwie bez potrącenia jakiejkolwiek prowizyi inkasowej.

INCASSO
weksli i przekazów na wszystkie miejsca w kraju i zagranicą przyjmują
SOKAL & LILIEN
Dom bankowy i kantor wymiany.
Zlecenia z prowincyi załatwiamy odwrotną pocztą.

PRZEKAZY
na Paryż, Londyn, Berlin i inne miejsca zagraniczne wystawiają
SOKAL & LILIEN
Zlecenia z prowincyi wykonujemy odwrotną pocztą.

Jako dobrą i pewną lokację
poleca:

4% listy hipoteczne
4½% listy hipoteczne
5% listy hipoteczne premiowane
4 listy Tow. kredyt. ziemskiego
4½% listy Banku krajowego
4% listy Banku krajowego
5% obligacje komunalne Banku krajowego
4% pożyczkę krajowa
4% galicyjskie obligacje propinacyjne i wszelkie renty papierowe.

nadto poleca: Akcje galic. Towarzystwa elektrycznego. Papiery te sprzedaje i kupuje po najdokładniejszym kursie dziennym,
wszelkie kupony, wylosowane papiery wartościowe
wypłaca
bez potrącenia prowizyi lub kosztów
KANTOR WYMIANY c. k. uprzyw. gal. akc. BANKU HIPOTECZNEGO.

Dnia 18 listopada 1902 roku otwartą została we Lwowie, gmach hr. Skarbka (dawna sala sejm.)
Pierwsza w kraju
fabryka wyrobów z papieru
S. W. Niemojowskiego
Fabryka urządzona podług wzorów największych fabryk zagranicznych, wyrabia:
Koperty, papiery listowe, koronki do kredensów i t. d. Dotychczasowy dział tutek i bibułek cygaretowych został znacznie rozszerzony.

Zwracam się z prośbą do Urzędów, Instytucyi publicznych, Stowarzyszeń, oraz do wszystkich którym rozwój przemysłu krajowego leży na sercu, by raczyli poprzeć moje przedsiębiorstwo przekonawszy się poprzednio, że wyroby moje tak do ceny, jak i jakości nie ustępują zagranicznym.
Wyroby moje znajdują się na składzie w sklepie przy **placu Maryackim l. 8.** i mam nadzieję, że niezadługo znajdować się będą we wszystkich sklepach papierowych lwowskich, krakowskich i prowincyonalnych. Cenniki i wzory wysyłam odwrotnie.
S. W. Niemojowski.

Bilety wizytowe zaproszenia ślubne i balowe, księgi bankowe, książeczki oszczędności, nagłówki na listy i faktury, koperty, etykiety, cenniki, autografie i wszelkie roboty artystyczno-litograficzne wykonuje wzorowo i na czas oznaczony.
Zakład artyst.-litograficzny i drukarnia
PILLERA i SPÓŁKI
Lwów, ul. Łyczakowska 3.

Z drukarni i litografii Pillera i Spółki.